

Muusikaleht

Nr. 9
September
1996
Hind 6.-

SUVI pealinnas Pärnus...

Pärnu sai esmakordselt suvepealinna staatust nautida 80 päeva. Muusikahuvilisele inimesele läksid need päevad küll kindlasti täie ette, sest Pärnu linnavalitsuse kultuuriosakonna andmetel anti suvepealinnas kõnealusel perioodil üle 150 kontserdi. Pärnus toimus viis festivali: koorifestival Pärnu '96, jazzfestival, orelifestival, raemuusika festival ja kantripäevad, mida samuti võib nimetada festivaliks. Siia tuleb lisada läbi suve toimunud suvemuusikakontserdid, samuti mitmete kokkutulekute raames antud kontserdid. Nii võib päris kindlalt väita, et Pärnu on andnud muusikakuulamise võimalust kõige erinevama maitsega inimestele, püüdnud pakkuda midagi igähele. Sellest, kuidas sündis ja kulges enamik neist festivalidest, püüan järgnevalt kirjutada Pärnu linnavalitsuse kultuuriosakonna muusikatoimetaja Tõiv Tiitsu abiga.

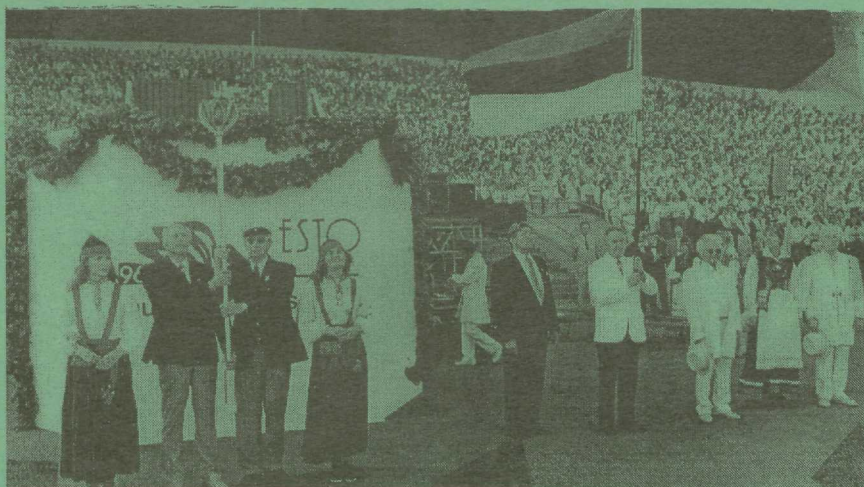
Midagi ei tehtud ainult suvepealinna pärast

"Mõte, et Pärnust võiks saada suvepealinn, tekkis siis, kui meil olid oma üritused kõik juba planeeritud," rääkis Tõiv Tiits. "See mõte tekkis linnavalitsustevaheliste kohtumiste käigus ja idee olevat tulnud hoopis Tallinna poolt. Vist ei mäletatagi, kes konkreetselt sellise väikese vekslu välja viskas, algul võis see olla isegi

huumoriga mõeldud. Meie aga nägime selles võimalust teha kõigele sellele, mis oli juba ette planeeritud ja paigas - koorifestivalile, Raemuusikafestivalile ja kõikidele kontsertsarjadele ning lugematutele muudele üritustele - lihtsalt suuremat reklaami. Nende ürituste toimumise oli ju Pärnu linnavolikogu sisuliselt otsustanud oma seisukohavõtuga, et Pärnu peaks olema kuurort-, mitte

Kristjan Järvi ja Kalev Mark Kostabi
Raemuusika päevadel

...ja ühes Tallinna-nimelises Harjumaa vallas (lk. 4-5, 10-13)

ESTO tule süütajad stardijoonel

Veel numbris

Pärle isetegevuslikelt
heliloojatelt

Teoks saanud mõte

Koorilaagrid Puurmanis
ja Vigalas

Eesti folklooriansamblid

Euroopa festivalidel

Soome koor tuleb Tormise
uudisteost laulma

T. Lemba - eesti

klaverikoolkonna rajaja

Artur Uritamm ei

kannatanud intriige

Eestlane - Lõuna-

Austraalia ooperi rajaja

Aafrika nüüdismuusika

Klaverite Saar Hiinas

ühtekokku seitse. Seegi festival oli "sügavalt" rahvusvaheline. Nii näiteks saime festivalibuketist teada, et Peter Finger on üks maailma tunnustatumaid akustilise kitarrimängijaid.

Sugugi kehvemad pillimehed pole meie oma Tallinna Konservatooriumi kasvandikud viuldaja Maano Männi, tšellist Leho Karin ja pianist Tanel Joamets. Nende kõrgeklassiline trio esines Raemuusika esimesel päeval ja sai publiku sooja vastuvõtu osaliseks. Mõni tund pärast seda kontserti astuski rahva ette Peter Finger. Tõiv Tiits: "Juba esimene päev näitas, et me ei võta festivalil mingit tõsist ja sügavat kammerlikku suunitlust. Sellist kitarrimuusikat, mida mängib Peter Finger, ei loeta kammermuusikaks, sest ta esitas valdavalt oma improvisatsioone."

Tõiv Tiits sõnul meeldis talle endale kui vokaalmuusikaga tegelnud inimesele kõige rohkem *L'Ensemble Gilles Binchois* Prantsusmaalt. Sellel kontserdil esitati pealkirja all "Keskaja liturgiline laul" Eliisabeti kirikus gregooriuse koraale. Ansambel koosneb vaid kolmest lauljast, kuid kõla oli sõna otseses mõttes võimas. "Seda kontserti kuulates leidsin, et ka meie siin oleme õigel teel. Kes siis veel kui mitte prantslased ei peaks meile näitama, kuidas gregooriuse koraale lauldakse. On ju katoliiklus sellel maal väga arenenud."

Huvitav oli ka kontsert, mis kandis pealkirja "Naised muusikas". Rootsi sopran Ingegerd Björklund esitas laiemale avalikkusele tundmatuid teoseid: nii kõlasid Fanny Mendelssohn-Bartholdy-Henseli (1905-1847) kirjutatud "Dein ist mein Herz" opus 7 nr. 6 ja "Du bist die Ruh" opus 7 nr. 4 ja Alma-Maria Schindler-Mahleri (1879-1964) kaks laulu "Laue Sommernacht" ja "Ich wandle unter Blumen". Lisaks veel Edvard Griegi, Jean Sibeliuse ja Sergei Rahmaninovi vokaalloomingut. Klaverisaatjaks oli rohkem organistina tuntud Ines Mairde.

Ingegerd Björklund pole mitte ainult kuulsat helilooja abikaasa, vaid ka ise kuulus ja seejuures väga mitmekülgne muusik, viie eriala diplomiga. Ta on saanud kõigepealt klassikalise ooperilaulja koolituse Itaalias ja seejärel muid diplomeid juurde muretsenud end Londonis, Viinis ja Rootsis täiendades. Veelgi rohkem kui koole ja erialasid, on tal maid, kus ta esinenud - peaaegu kõik Euroopa riigid, lisaks veel mitmed Ameerika ja Aasia mandri maad. Hea vastuvõtu kõikjal on ta teeninud mitte ainult sellega, et pea igas riigis võib ta oma laule esitada ka publiku emakeeles - ta laulab 15, seehulgas hiina keeles -, vaid esmajoones oma esituse kvaliteedi poolest, kõigele lisaks võib ta publikut ka oma hääle ulatusega - 3,5 oktaavi.

Üheks festivali nimekaks esinejaks oli ka Ameerika Ühendriikide pianist Elena Wolkonsky, kes raekoja saalis esitas Ludvig van Beethoveni, Robert Schumanni, Felix Mendelssohni ja Frederyk Chopini klaverimuusikat.

Hortus Musicus esines samal ajal, kui Vallikäärus kuulas Joalat, Mägit ja Linnat 5000 inimest. Kuid Hortus on Pärnu süvamuusika austajate hulgas hinnatud ning ta suutis kuulama meelitada sama arvu inimesi, kui oli Raemuusika festivali lõppkontserdil - 400. Leedu ülemaailmselt tuntud *Püha Kristoferi Kammerorkestri* kontserdil oli aga publikut hõredalt.

Lõppkontserdil esitas Pärnu Linnaorkester Kristjan Järvi juhatusel Igor Stravinski, Felix Mendelssohn-Bartholdi ja Kalev Mark Kostabi

helitöid, viimane ise löi kaasa maalijana.

Neeme Järvi noorem, Tallinnas 1972. a. sündinud ja praegu USA-s elav poeg Kristjan juhib juba kolmandat aastat omaasutatud kammeransamblit *Absolut Ensemble*, kus mängivad tema umbes 30 õpingukaaslast ning on sellega esitanud mitmeid maailma esiettekanedeid. Kalev Mark Kostabi helitöid ei kandnud ta Pärnus ette esmakordselt. Ta on dirigeerinud neid kevadel ja suvel sarjas *Kostabi WorldKostabi* autorikontserdil USA-s.

Kalev Mark Kostabi on teatavasti 1960. a. Kalifornias eesti pagulasperes sündinud ja 1982. a. New Yorki elama asunud ning seal kuulsaks saanud kunstnik. Tal on eriline anne teisi oma idee heaks tööle rakendada. Tema stuudio (factory) on tuntud selle poolest, et seal töötab tosin tema jüngrit, kes loovad aastas umbes 1500 maali. Kostabi poolt on idee ja signeering.

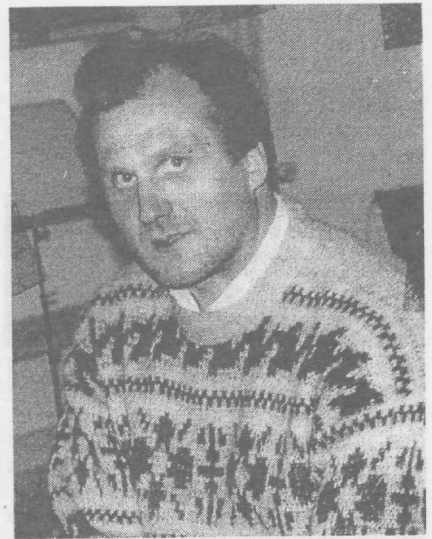
1994. aastal kuulutas Kostabi ajakirjas *Flash Art* end väimseis pankrotis olevaks. Lahendus tuli üllatavast suunast: maalikunstnik otsustas hakata muusikat looma. Kui uurida asjaarmastajast helilooja suguvõsa, polegi siin midagi üllatavat: tema vend Indrek on punkrokkmuusik, isa Kaljo Kostabi on eluaeg olnud pillimeister. Lähedastest sugulastest leiame muusikuid veelgi: Johannes Kostabi oli kunagi Estonias orkestrant ning Heino Kostabi kauaaegne muusikateooria õpetaja Tartu Muusikakoolis.

Tõiv Tiits: "Pärnu Linnaorkestrile oli kogu see nädal väga pingeline. Kõik esitamisele kuuluvad teosed alates Mendelssohni 4. sümfooniast ja minnes edasi Stravinski ja ka Kostabi miniatuuride juurde, tuli orkestril nädala jooksul endale selgeks teha. Stravinski on raske oma kõlapildidelt. Tegu pole lihtsalt klassikalise muusikaga, vaid seda tuleb esitada, nagu on kirjas. Niisuguse muusika mängimine nõuab suuremat kogemust. Orkestrandi seisukohalt on Kostabi muusika ja selle orkestratsioonid sügavalt instrumentalisti-vaenulikud. See ei tähenda, et tegu on halva muusikaga, kuid see nõuab pisut rohkem tööd ja rohkem aega, kui oli selle nädala jooksul. Õnnetuseks jõudsid Kostabi noodid kohale koos tema endaga. Kristjan Järvi on aga senini juhatanud mõnevõrra väiksemaid koosseise."

Pärnu Linnaorkestri osa suvistes muusikaüritustes oli suur

Tõiv Tiits: "Kui festivalid kestavad 3-5 päeva, siis suvepealinna oli 80 päeva. Just kontserdisarjad olid need, mis näitasid, et Pärnus toimub kogu aeg midagi. Regulaarselt iga neljapäeva õhtul olid raehoovis õhtumuusikakontserdid. Need olid kontserdid, millega üritasime sisse töötada õhtumuusikasarja ja ka raehoovi kui suvist kontserdipaika. Sealsamas hoovis käivad inimesed päeval oma tööasju ajamas, õhtupimeduses valgustatud noodipultidega näeb see hoone hoopis teistsugune välja. Andres Mustoneni hinnang oli, et tegemist on tõeliselt fantastilise kontserdipaigaga. Seal esinesid suve jooksul päris mitmed huvitavad kunstikollektiivid.

Muidugi ei saa unustada, et Pärnuskil on oma puhkpilliansambel nimega G7, kelle kanda oli samuti suur osa suvemuusikaüritustel. Iga laupäeva pärastlõunal esines see ansambel Rüütli platsil või lihtsalt Rüütli tänaval, lisaks osales kõikides rongkäikudes ja avamistel, kus seda oli vaja. Pühapäeviti kell 12 pakkusime Pärnu muusikakollektiividele esinemiseks ranna kõlakoda. Seal astusid teiste kõrval üles

Loit Lepalaan

näiteks Andres Koka puhkpillistuudio mängijad. Tegemist on meie puhkpillimängijate järelekasvuga ja on tore, et keegi viitsib nendega tegelda. Need poisid ei käi kindlasti öösel sõiduautode klaase lõhkumas või muud pahandust tegemas, neil on kogu aeg vesi ja vile peal.

Nüüd jõuame suvemuusika kontsertsarjades kõige kaalukama sarjani. Juttu tuleb Pärnu Linnaorkestri suvemuusikast. Kontserdid toimusid igal laupäeval kell 19 rannasalongis *La Perra Vida*. Seal ei olnud küll ühtegi tühja kontserti. Julgen väita, et asja pani paika just regulaarsus. Pool tundi enne kontserti oli suisa tormlemine vähestele vabadele kohtadele."

Paljudele Pärnu Postimehe lugejatele võis ühest kevadel ilmunud lehelooist linnaorkestri suhtes jääda üsna pessimistlik mulje. Tõiv Tiits nõustus mõne sõnaga esitama oma seisukohta. "Lool on tegelikult kaks tagamaad. Üks, esimene ja kõige kaalukam, oli see, et kevadel toimusid Pärnu Linnaorkestri dirigendi valimised. Mina orkestri direktorina ei julge küll öeda, et komisjon, kes leidis, et peadirigendiks jääb edasi Loit Lepalaan, oleks midagi valesti teinud. Kui meist pädevamad inimesed otsustavad, siis seda ei saa panna kahtluse alla. Inimene, kes dirigendivalimisi, suvemuusikat ja orkestri tulevikku üldse Pärnu Postimehe veergudel väga pessimistlikult valgustas, polnud erapoletu, kuna ta oli ise üks nendest, kes kandideeris dirigendiks."

Loit Lepalaan lisas: "Pärnu Postimehes ilmus veel teinegi lugu, mille autor oli ajakirjanik Helle Tamm. See lugu kandis endas n.-õ. mälestusi vanaema-ajast. Peame ikkagi arvestama, et toimub areng ja kui inimesed ei taha, ei suuda või ei oska kõige uuega kaasa minna, jäävad nad kõrvale. Pärnu Linnaorkester ei mahu esinema püüenele õues, kus vanasti tehti suvemuusikat. Ka pole ükski orkestrant nõus mängima isegi mitte juba pilves ilmaga ja tuulega kusagil väljas. Esiteks ei tehta seda pillide tõttu, teiseks ei jõua keegi kokku korjata neid planeerivaid noote, mis on siis igal pool laiali. Kolmandaks võib see anda väga suure hoobi kontsertide regulaarsusele. Kui jääb ära üks kontsert, puudub igasugune kindlustunne, kas järgmine ja ülejäämine ikka toimub. Aga terve sari ju kuulutati suve algul välja ja riski, et midagi jääb näiteks ilma tõttu ära, ei saa me endale lubada. Regulaarsus on publiku vallutamise ja meelitamise alus."

Ellerheina lauljate Mari Bogatkini ja Mai Toro

reportaaž ESTOIt

Sissejuhatuseks

4. augustil said Stockholmis alguse järjekordsed eestlaste ülemaailmsed kultuuripäevad ESTO '96. Seekord juba seitsmendad. 8. augustil saabus ESTO laev Tallinna sadamasse. "Kui ESTO tegime, ei kujutanud me kunagi ette, et võime jõuda oma kodumaale, kuigi lootsime seda väga," väitsid eestlased ise. Ja ometi - siin nad olid, et pidada ühiselt koos kodueestlastega ESTO laulu- ja tantsupidu 10. augustil.

ESTO päevad said alguse 1972. aastal Torontos (Kanadas) Robert Kreemi eestvedamisel. 1976. a. tuldi taas kokku, seekord Baltimore'is (Ameerika Ühendriikides), kus võeti esimest korda kasutusele nimetus ESTO. Veel on peetud ESTO päevi 1980. a. Stockholmis (Rootsis), 1984. a. Torontos, 1989. a. Melbourne'is (Austraalias) ja 1992. a. New Yorgis (Ameerika Ühendriikides). Juba esimestel ESTOdel kujunesid välja põhiüritused: laulupidu, rahvatantsu- ja võimlemispidu, pidulik jumalateenistus, näitused, teatrietendused, kontserdid, rahvapidu, tantsuõhtud, sõjaveteranide kohtumisõhtud ja Eestile vabadust nõudev meelevaldusrongkäik.

ESTO laulu- ja tantsupeo ettevalmistused algasid ammu ning viisid välja selleni, et 9. augustil kogunesid koorid laulukaare alla, rahvatantsijad laulukaare esisele murule, et ühiselt harjutada laule ja tantsu. 10. augustil saadi taas kokku peaprooviks.

Enne peo algust polnud paljud küsitletutest kodueestlastest ei oma ridades laulmas ega ka lauluväljakul kohanud väliseestlasi.

Intervjuud enne pidu

Meil oli rohkem õnne. Ajasime juttu USA-st tulnud üksiklauljatega. **Merike Tamm** ja tema ameeriklasest abikaasa **Jack Seits** elavad Lõuna-Carolina ühes väikeses linnakeses. Proua Tamm on sündinud põgenike laagris Saksamaal. Tema mõlemad vanemad olid eestlased. Abikaasa eesti keelt ei räägi, kuid laulab eesti keeles. Lapsed saavad eesti keelest aru, kuna ema kõneleb nendega oma emakeeles.

"Mida arvate sellest, et ESTO '96 toimub Eestis," küsisime.

"See on suurepärane," arvas Jack Seits, "iga ESTO võiks lõppeda Eestis."

Linnas, kus nad elavad, ei ole ühtegi teist eestlast. Eestlastega kohtuvad nad tänu sellele, et kuuluvad Põhja- ja Lõuna-Carolinas moodustatud 70-liikmelisse eestlaste rühmitusse, mis saab kokku vabariigi aastapäeval ja jaanipäeval.

Proua Linda Walesist oli pealtvaatajana lauluväljakule saanud juba 2 tundi enne peo algust. 88-aastane vanaproua lahkus Eestist 6 aastakümnet tagasi 1936. a. Ta lausub läbi pisarate: "Tahtsin ikka enne surma Eesti pinnal kõndida."

Proua Lindal on kaasa tütar Helga, kes

Külalisdirigendid Lõuna- (Alo Ritsing vasakult) ja Väliseestist (Charles Kipper, Rosemaria Lindau ja Roman Toi) autasustamisel Teet Malsroosi foto

(kahjuks) eesti keelt ei kõnele. Temaga vestlesime inglise keeles. "Ma tunnen, et kuulun siia," ütles ta. "Mu isa on waleslane, ema eestlane, kuid mina pean ennast eestlaseks."

Emal ja tütrele oli plaanis külastada ka teisi Eesti linnu: Tartut, Pärnut, Haapsalut, Põlvat. Tallingi olevat väga palju muutunud sellest ajast peale, kui vanaproua siin viimati käis.

Tänu sellele, et ESTO '96 toimus Eestis, olid pidulisteks just rohkem kodueestlased.

Tehnikaülikooli Akadeemilise naistekoori dirigent **Tiina Sooba**:

"Kindlasti on see tore, et ESTO jõudis Eestisse. Kuid meie inimestele ehk ei ole ESTO nii suur sündmus kui laulupeod. ESTO on eelkõige pidustus väliseestlastele, kuigi olen kohanud neid vähe."

"Mida ESTO kui üritus pakub Teile?" olime huvitatud. "Eelkõige saab laulda Väliseesti dirigentide Rosemarie Lindau ja Roman Toi käe all," oli kindel vastus.

Umbes paari sammu kaugusel istus pinkidel palju mudilasi. Saime teada, et lapsed tulevad 20. keskkoolist ja on kõik 8-9-aastased ning moodustavad II klassi rahvatantsurühma. Lapsed olid erutatud eelseisvast esinemisest ESTOI - nemadki said teha ajalugu!

Kõndisime veidi ringi. Käisime ära supiköögis, kus suppi jäi ülegi. Otsisime väliseestlasi ja leidsime **Rosemarie Lindau**, kes pidi eelseisval õhtul juhutama ühendkooride laulu Ü. Vinteri "Põhjamaa".

Rosemarie Lindau on pärit Torontost, kus juhatab 30-liikmelist Toronto Eesti Segakoori. Samuti 60-liikmelist Eesti Peetrikirikukoori. Viimasega tehakse väljasõite, esinetakse erinevates kirikutes vähemalt 1 kord kuus. Tallinna saabus neist umbes 20 lauljat. "Paljud ei jõudnud siia tulla, sest on vanemad inimesed. Noori lauljaid kahjuks juurde ei tule," väitis proua Lindau kahetsusega.

Teist aastat on Rosemarie Lindau Eesti lasteaias kasvatajaks. Lasteaias käib 50 eesti last. Tema oma 7-aastane poeg lõpetas äsja lasteaiast ning valmistub kooli minema.

Rosemarie vanemad sündisid Eestis. Peres oli mitu õde-venda, kes kõik rääkisid enne eesti kui inglise keelt. "See oli Kanadas minu ja mu õdede-vendade omavaheline salakeel," selgitab ta, "keegi teine ei saanud aru."

"Kas olete kunagi juhatanud nii suurt koori kui on ESTO laulupeo koor?" küsitlesime teda. "Ei, mitte kunagi. Kõige suurem koor, mida olen juhatanud, on 500-600-liikmeline."

Rosemarie Lindau on võtnud osa kõikidest ESTOdest, välja arvatud 1989. a. Melbourne'is, kuna ootas just poega. Tema oli just see õige inimene, kellelt küsida: "Mille poolest erineb 1996. aasta ESTO teistest ESTOdest?" "Me oleme Eestis," kõlas Lindau vastus.

"Kuna ESTO kajastab põhiliselt väliseestlaste kultuurilist tegevust, peab ta kuidagimoodi edasi kestma. Meie, väliseestlased, ei tule siia elama, kuigi meie südamed on siin. Mujal on kodud, perekonnad ja tööd. Aga on tore, kui ükskõik millises riigis kohtad eestlast - sul on siis oomaja," jätkas proua Rosemarie Lindau.

"Mida te ütleksite kodueestlastele, kes on kogu aeg elanud siin?" oli meie järgmine küsimus. "Te laulsite ennast vabaks! Tunneme uhkust teie üle!"

Meid hämmastas Rosemarie ülihea eesti keel. "Olen püüdnud oma pojaga pidevalt eesti keelt kõnelda. Pean ka sõnaraamatust sõnu otsima, mis aitab keeleoskusele palju kaasa. Mu poeg tahab väga Eestisse tulla, võtan ta kaasa järgmisel korral," lausub Rosemarie Lindau lõpetuseks.

Pojal aga oma emakeele oskamisega raskusi pole.

Kell oli saamas 17, mis tähendas seda, et enne pidu me enam kedagi küsitleda ei jõudnud.

Pidu ise

Erinevalt üldlaulu- ja tantsupidudest toimus ESTO laulu- ja tantsupidu ühendatult. Peo kava aga oli üles ehitatud nii, et ükski kooriliik lavalt ei lahkunud. Kooriliigina aga jäid peost kõrvale lastekoorid peale Ellerheina.

Täpselt kell 17 algas 8. augustil Raekoja platsil süüdatud ESTO laulu- ja tantsupeo tuli ülevalt nõlvalt liikuma alla laulukaare poole. Tõrvikuid hoidsid ja vahetasid Toronto Eesti Meeskoori lauljad, kelle kõrval sammus kaks Ellerheina tüdrukut.

Mikk Mikiver luges peo avateksti ning dirigendipulti astus Väliseesti dirigent Roman Toi, kes juhatab T. Vettiku (M. Univeri) "Su põhjamaa päikese kullast".

Ühendkoori laulmise ajal liikusid laululava esisele murule rahvatantsurühmad, et ühiselt koos lauljatega esitada Ü. Vinteri ja Ü. Raudmäe (E. Vetemaa) "Põhjamaa". Koreograafia seadnud M. Agu, lavastaja Ü. Luht.

Üks number sulas teisesse. Vahetekste, mis olid võetud K. Lepiku, V. Osila, M. Underi, L. Hainsalu, V. Grünthal-Ridala, E. Niidu ja K. J. Petersoni luulest, luges Mikk Mikiver.

Väike väliseestlasest tüdruk Maarika Teose esitas H. Liitoja laulu "Mu esivanemad". Tütarlaps oli tubli, tema esitus armas.

R. Eespere laulud "Kojutulekus" oli oma teatud sümbolika - juhatas ju seda Jaan Seim, Rootsi eestlane. Seim oli nii suure koori ees teist korda.

Esinesid Väliseesti tantsurühmad, kes esitasid K. Toropi seatud eesti rahvatantsu "Ingliskad". Lavastajaks Liina Teose.

Võimlejate numbril ajal hakkas peotuli, mis oli seisnud dirigendipuldi ees, liikuma tuletorni poole läbi võimlejaterivi. Tule süttimist saatis ühendkoori laulud M. Lüdigi (Fr. Kuhlbari) "Koit". Juhatas Ants Üleoja - lauljate lemmikdirigent.

Peokõne pidas ESTO '96 patroon ja Eesti president Lennart Meri, millele järgnes Eesti hümn. Seda saatis piirivalve orkester, juhatas Arvi Miido.

Järgnesid tantsurühmad, seejärel segakoorid, laste tantsurühmad, meeskoorid ja naiskoorid.

Kavas polnud midagi märkimisväärselt uutset. Kuid ka vanu laule ja tantse on võimalik esitada nii, et nad mõjuvad uutena.

Segakooride lauludest võiks esile tõsta P. Sarapiku (J. Liivi) "Ta lendab mesipuu poole", mida juhatas Toomas Kapten. Laulu tekst sobis suurepäraselt kokku ESTO kultuuripäevade mõtte ning väliseestlaste koju jõudmisega. Lauljatele meeldis aga midagi hoogsamat ja selleks oli Hirvo Surva juhata tud E. Oja (rahvaluule) "Kangakudumise laul".

Meeskoorid said oma armastatud dirigendi Jüri Rendi käe all laulda V. Tormise (rahvaluule, P.-E. Rummo) "Meeste laulu", mis tuleb neil alati hästi välja. Publik elas kaasa ning naiskooride ridades tekkis elevus. Meeskoore juhatas ka välisdirigent Charles Kipper.

Naiskooride repertuaar oli kulunud. Oma kahe lauluga ei suutnud nad üle laulda ei meeskoori ega segakoore.

Erinevalt väikestest lauljatest, oli väikestele tantsijatele antud võimalus ESTOI osaleda. Laste tantsurühmad esitasid "Koera polka", mille lavastas M. Saar, ja "Triki-triki", lavastajaks E. Jakobson.

Sõna võttis ESTOde isa ja eestvedaja Robert Kreem. "Suur tänu," öeldi dirigengidele, üldjuhtidele. Pärgajateks olid Ellerheina lauljad.

Ühendkoori esituses kõlas G. Ernesaksa "Mu isamaa on minu arm", juhatas Kuno Areng. Kahjuks lahkus Gustav Ernesaks ise meie keskelt enne, kui ESTO jõudis Eestisse. Pealtvaatajad seisis, paljudel pisarad silmis, kuulates kodueestlastele justkui teiseks hümniks kujunenud püha laulu.

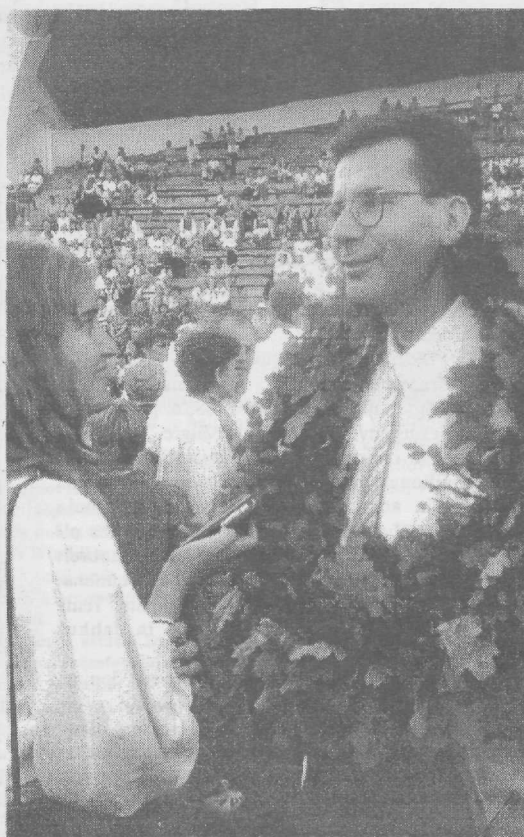
Kogu laulu- ja tantsupeo kulminatsiooniks oli ühendkoori ja tantsurühmade ühiselt esitatud M. Härma - R. Kulli (F. Karlsoni) "Tuljak", mida juhatas Ants Üleoja. Et tantsijad saaksid korralikult tantsida, tuli

lauljatel muutusi teha mitmes kohas, nii rütmikas kui ka esituslikul küljes. Paljusid lauljaid see häiris, teised olid rahul ja rõõmsad.

Kogu peo lavastaja oli Ülo Luht, laule ja tantse saatsid ansambel Jaan Sommeri juhatusel ja Piirivalve orkester Arvi Miido juhatusel. Kooride liikumise juhiks oli Paul Raud.

Peotuli kustus. Peol esines 112 sega-, 58 nais- ja 31 meeskoori, 40 rahvatantsurühma, 12 laste rahvatantsurühma, 20 võimlemisrühma Eestist, Väliseesti lauljaid ja tantsijaid Baltimore'ist, New Yorgist, Portlandist, Torontost, Vancouverist, Seattle'ist, Pariisist, Peterburist, Riias ja mujalt.

Läks nii nagu läks. Palju oleks võinud olla teisiti. Ka lastekoorid oleksid võinud osaleda. "Lapsed on meie tulevik! Laste peale võib loota. Kui lastel ei ole ESTO jätkamise huvi, ei tule järgnevatel ESTOdest midagi," väitis Rosemarie Lindau.

Jaan Seimile Rootsist ei anta rahu

ESTO oleks vaja just noortele väliseestlastele, kes on kaotanud oma sidemed kodumaaga. Väliseesti noortel peaks olema võimalus kohuda kodueestlastega. Võib-olla hakatakse tulevikus korraldama eraldi ka noorte ESTOsid, kui see traditsioon ikka jätkub.

Laulu- ja tantsupeo lõpp ei tähendanud aga rahvamuru lahkumist väljakult. Juba mõne ansambli Kukerpilli poolt esitatud laulu järel oli kogu tantsuplats ja laululava rahvast täis. Algas rahva pidu ehk rahvapidu. Esinesid veel ansambel Karavan, Piirivalve orkester ja Tallinna Tehnikaülikooli meeskoor.

Intervjuud pärast pidu

Meil aga õnnestus kätte saada Roman Toi, kes äsja 80-aastaseks saanuna on ikka nooruslik ja rõõmus. Ta oli rahul: "Kogu pidu muutus üheks lavastuseks. Ja rahvas - kogu publik ning koor - muutus üheks tervikuks.

Kui on vaheldumis rahvatantsud, koorilaulud, mõni kõne, mis on harilikult liiga pikk, juhtub, et asjad lähevad omavahel segamini ega täienda üksteist. Tänae kava oli aga üles ehitatud nii, et üks number eeldas järgmist."

"Kas ESTO laulupeo koori kõla erineb millegi poolest tavalise laulupeo koori kõlast?" olime Toi arvamusest huvitatud. "Ei, tegelikult ei erine. Laulud tulevad välja just nii, nagu koorijuhid on suutnud need oma lauljatele selgeks õpetada," lausus Toi ja palus kindlasti loosse sisse panna oma järgmised sõnad: "Küll oleks tore, kui lauljatel oleks nii palju kannatust, et nad laseksid oma koorijuhitel neile laulud selgeks õpetada!"

"Mida arvate, kas väliseestlaste arv seoses sellega, et päevad toimuvad Eestis, on suurenenud või vähenenud," olime huvitatud.

"Rahvast oli mitmelt poolt Austraaliani välja. Kuid ma ei oska välja mõelda ühtki põhjust, miks on väliseestlasi siin siiski nii vähe. Sooviksin, et järgmisele ESTOle, mis toimub Tallinnas, tuleks natukene rohkem rahvast kokku," väitis Torontos elav paljude lauljate lemmikdirigent.

Lõpetuseks lausus Roman Toi tõsiselt: "ESTO on üks omaette kultuurisündmus, mis ei tohi kuidagivisi kokku minna laulupidudega. Laulupidude traditsiooni, mis on kestnud peaaegu 130 aastat, ei tohiks mitte hakata parandama. Ameeriklane ütleb: "Mõtetu on head asja parandada." Ja see on tõsi."

Ajasime veel juttu väliseestlastega New Jerseyst. Jaan Elmend oli väga liigutatud, et ESTO toimub Eestis. "Nii peabki jääma, kuna nende inimeste arv, kes välismaal ESTOsid korraldasid ja korraldavad, hakkab vähenema." J. Elmendile meeldis laulu- ja tantsupeo ühendamise mõte. Pretensioone oli vaid kava osas: J. Avaviku "Jumal hoia Eestit" oleks võinud sees olla.

Nii arvasid teisedki välis- ja kodueestlased, keda küsitlesime. "On ju kaugel olles see laul meid ikka ühendanud, toonud pisaraid meie silmi," väitsid väliseestlased. Paljud kodueestlased aga igatsesid taga E. Võrgu "Eesti lippu".

Keset tantsuplatsi seisis pikk mees, kaelas tammepärg ja võttis vastu õnnitlusi peo kordamineku puhul. Jaan Seim Rootsist oli heameelega nõus meiega rääkima. Tema sõnul oli ESTO Eestimaale jõudmise üks kojutulek. Aga edaspidi? "Ma arvan, et ESTO peaks siiski kajastama väliseestlaste tegevust, kuid olema kontaktis Eestimaaga. Välismaal või Eestis - see on teine küsimus. Aga osaleksid niihästi Eesti kui ka välismaa eestlased." Ta lisas: "Ilm tähendab kohutavalt palju! Kui ei ole ilma, pole ka õiget peotuju."

Rahvapidu jätkus. "Eesti rahvas polegi enam nii häbelik, nagu ta oli aastaid tagasi," väitis meile rahvapeo juht Heinz Valk. Mõne loo järel juba läks pidu lahti. "Raske on seda peotuju seisma saada. Eesti inimesed on muutunud lahtisemaks, avatumaks." Tema arvates peaksid ESTOed edaspidi ikka toimuma Eestis, sest siin on eestlasi kõige rohkem.

Rahvapidu kulmineerus ilutulestikuga mäenõlval. Taevasse lendas nii kollaseid, punaseid kui ka roosaid saluute. Ilutulestikku

Tõnu Kaljuste järjekordne vastus meie küsimustele

(Vt. ka ML nr. 112 (1994) ja nr. 7/8 (1995))

1. Te olete oma kooriga esinenud paljudes maades, sh. mullusel hooajal. Küllap olete tunnetanud ka nüansse publiku reageeringutes. Millega need Teie arvates kõige rohkem seonduvad: rahvusega, esitatava(te) teos(t)e ja iseärasusega või millegi muuga? Mis on olnud Teie kõige meeldejäävamad esinemised, eriti lõppenud hooajal ja mille pooldest?

Jään publiku reageeringute nüansside kirjeldamises vastuse võlgu, sest meelde jääb enamasti esitus ja muusikutega seonduv. Eelmisel hooajal oli meie arvukaim publik Itaalias. Suured katedraalid olid rahvast tulvil nii Bachi kui ka Pärti kuulates ja seda nii Roomas, Milanos kui ka Lõuna-Tirolides. Eestis õnnestus festival Vox Est, Tüüri plaadi esitluskontsert ning 15 kontserti 15 maakonnas. Stockholmis juhatasin Vesper-seeriat erinevates kirikutes Rootsi Raadio kooriga. Neist kontsertidest oli üks Stockholmis uue muusika festivalil. Sealt meenuvad Lidholmi, Vasksi ja Birthwisteli teoste ettekanded. Kui küsite, mille pooldest esitus meelde jääb, siis minule tavaliselt, nagu elus ikka, meenub hea ning ununeb halb.

2. Te olete dirigeerinud ka teisi koore peale EFK. Mille pooldest on üks või teine neist Teile meelde sööbinud?

Madalmaade Kammerkoor oli väga kiire reageerimisega nõtkel partner. Nende bassirühm on parim, mida olen kuulnud. Rootsis on teadagi tasemel koolitus ning nii head oratooriumikoori, nagu saab kokku panna Rootsi Raadio koorist ja Ericsoni

kammerkoorist, ma teist maailmas ei tea.

3. Millised on Teie arvates kontserdiandmise ja plaadistamise iseärasused? Mille pooldest on üks või teine Teie jaoks raskem või kergem? Kas lindistate ainult ühele firmale või mitmele? Kui mitmele, kas siis on firmade lähenemismurkades iseärasusi?

Peamised plaadistuspartnerid on ECM ja Virgin. Mõlemad firmad annavad mulle vabadusi repertuaari valikul ning usaldavad muusikuid, kellega koostööd teen. Mis puutub kontserdi ja plaadistamise iseärasustesse, siis olulisim iga teose jäädvustamisel on akustika ja toonmeister. Olles esitanud nii mõndagi teost erinevais akustilistes tingimustes, tean, et interpretatsiooni detailid on tihedas seoses ruumiga.

4. Mullu meie 4. küsimusele vastates ütlesite Te, et Teie koori arengus on sisemine loogika. Kas võiksite seda formuleeringut lahti seletada?

Hiljuti ilmus Ene Pilliroo kirjutatud "Filharmoonia Kammerkoori lugu". Hoian aega kokku ja soovitan lugeda.

5. Teie koori repertuaaris kajastuvad kahtlemata ka Teie enda muusikalised eelistused. Millist laadi heliloojad - ärgem rääkigem ande suurusest - on Teile lähedasemad, millised võõramad?

6. Sama küsimust konkretiseerides: miks esitate oma Rootsi kooriga palju Schnittke loomingut? ERF on Eestis laulnud ka Ernesaksa, välismaal meie teada mitte. Kas ta on selleks liiga väike helilooja või liiga võõras sealsele publikule ja ka Teile endale? Või on selleks mingid muud põhjused?

Olen iga uut hooaega Rootsis avanud Schnittke teosega. Tahan esitada ja plaadistada kogu tema heliloomingu koorile. Requiem ja 12 Patukahetsuse psalm on jäädvustatud. Sel aastal kõlab Kontsert Koorile meie turneedel Šveitsis, Jaapanis ja Rootsis.

Ernesaks on loonud kauneid laule, mida ikka siin-seal oleme esitanud, peamiselt lisapaladena.

7. Miks võtsite juunis ette kontserdireisi mööda Eestit? Kuivõrd on Saaremaa ja kogu Eesti muutunud võrreldes Teie varasemate kontserdireisidega? Kas Teie koor esineb väljaspool Tallinna ja Tartut Eestis põhimõtteliselt ainult kirikutes või oli see äsjase turnee iseärasus?

Olen reisi põhjustest ajakirjanduses ja pressikonverentsil palju rääkinud. Ei tahaks korrata. Suur osa meie repertuaarist on kirikumusika, mida me Eestis tihedalt paiknevates kultuurimajades esitada ei soovi. Kirikute soojakstegemine on loomulikult kirikute enda kätes. Soovin võimaluse korral tegu kiirendada ja abistada, et kogu hooaja vältel esitada kirikutes head muusikat.

8. Kordame ka mullust 8. küsimust: millised on Teie tähelepanekud Eesti praeguse muusikaolu kohta, mis rõõmustab, mis kurvastab? Kas vastaksite, arvestades ka äsjase ringsõidu tähelepanekuid, nüüd mõnevõrra teisiti kui mullu?

Rõõmustab, et Estonia kontserdisaal tehti korda ning Klassikaraadio töötab. Kurvastab, et muusikaolu majandatakse perspektiivilt.

Tänu Valgest Majast

THE WHITE HOUSE
WASHINGTON

July 29, 1996

Tutarlaste Koor Ellerhein
Tallinna Koolinoorte Huvikeskus Kullo
Mustamae tee 59
EE0006 Tallinn
ESTONIA

Dear Friends:

I would like to extend my gratitude to the Ellerhein choir for your performance during my visit to Estonia. You helped to make this a truly memorable visit for me.

With best wishes, I am

Sincerely yours,

Hillary Rodham Clinton

Kallid sõbrad!

Täna Ellerheina koori teie esinemise eest minu külaskäigu ajal Eestis. Te aitasite teha seda külastust mulle tõeliselt meeldejäävaks.

Parimate soovidega

siiralt teie

HILLARY RODHAM CLINTON

Mõtlemisainet Viljandist

Viljandi pärimusmuusika festival ehk FOLK MUSIC FESTIVAL '96 25.-28. juulini leidis ajakirjanduses elavat vastukaja. Näiteks Postimees, kes Tartus toimunud rahvusvahelisele poistekooride festivalile ei pühendanud ridagi, avaldas selle kohta kolm pikka kirjutist. Neist üks, Art Leete oma, on teravalt tänapäeval autentse rahvakunsti esitamise vastu, teistes kirjutistes avaldub see suunitlus tagasihoidlikumalt. Mõtlemapanev on aga Anzoni Backlaja tähelepanek Postimehes ansambli *Ummamuudu* ja setu koori ühis esinemise kohta: "Vaestest setu laulutädidest sõideti seejuures moodsa pillitehnika nagu... teerulliga üle."

Festival ise oli mitmenäoline ja rahvusvaheline. Kõrvuti eesti nii autentse kui töödeldud rahvakunsti esitajatega astus üles mitu välismaist kollektiivi. Neist tunnistas Rootsi *Garmarna* end otseselt rock-folkansambliks ja ega teisekki neist palju erinenud.

Osalejaid oli rohkesti. Müüdi 8000, osalt küllalt krõbeda hinnaga piletit. Samal ajal tunnistas üks ürituse peaorganisaator Ando Kiviberg Sakalast, et Viljandi linna elu festivali peaaegu ei puudutanud. Publik tundus olevat põhiliselt kogu Eestist kokku sõitnud diskonoorus.

Autentsuse vastased rõhutavad mitte ainult selle sobimatust tänapäevasele elustiilile ja tehnilistele võimalustele, vaid ka publikule, kes on juba rohkesti tühendanud õllepudeleid, Iiri ansambli liikmed aga ütlesid, et sealmail juakse festivalidel palju rohkem.

Viljandi festival andis tõsiselt mõtlemisainet küsimuse üle, millises suunas peab minema tänapäeva folkmuusika, et ta säilitaks publiku (ja millise?) ning oleks ühtlasi kunst.

TALLINNA KONTSERDIELU - JUULI-AUGUST

Juulikuu teisel poolel kandus osa muusikaelust Kaarli kirikusse. 16. juulil andis siin kontserdi **Long Islandi Noorteorkester USA-st**. Sadakonda noort eri rahvusest muusikut ühendav kollektiiv dirigent Martin Dreiwitzi juhtimisel on esinenud maailma eri paigus. Kontserdikava andis tunnistust taotlusest tutvustada mängijaile eri ajastute ja rahvaste muusikat. Noortele mängijatele sobivalt oli tegu põhiliselt vähemulatuslike teostega, rohkesti kõlas lavamuusikakatkendeid.

Kontserdi avateos tekitas võõristust. D. Buxtehude (1637-1707) "Chaconne" Carlos Chavez'i poolt orkestreerituna enam kui 70 mängija esituses jättis traditsioonilisest eelistavale kuulajale äärmiselt ebaloomuliku mulje, mida võimendasid esituslikud probleemid. Martin Dreiwitz on seisnud orkestri ees alates selle asutamisest 1962. aastal. Tema dirigeerimismaneeris ja suhtlemises mängijatega näis kohati puudu jäävat sütitavast energiast ning emotsionaalsusest. F. Delius "Jalutuskäik paradiisiaeda" jäi seetõttu dünaamika osas veidi nurgeliseks. Orkestri mängijaid hinnates tuleb märkida nende tehnilist meisterlikkust, eriti puhkpillirühmade stabiilsust. Kontserdi I poole eredaima mulje pakkus C. Saint-Saënsi tšellokontserdi esitus, ennekõike tänu solisti hingestatud mängule.

Kava teine pool tõi hetkelist vaheldust ka dirigendi osas. Orkestri abidirigendi Scott Stickley märksa emotsionaalsemal juhtimisel kõlas H. Berlioz'i avamäng "Rooma karneval".

A. Dvoraki "Slaavi tantsus" kippus aga tempo dirigendil üle pea kasvama, mistõttu teos kaotas mõndagi oma võlust. Kontserdi lõpuosa oli taas ooperimuusika päralt. A. Ponchielli tants ooperist "Giaconda" vajas mitme löökpilli kaasalöömist. Tõrvatilgana mõjus seekord orkestri trianglimängija oma rütmivaba esinemisega. Kontserdi lõputeosena pakutud katkendid G. Gershwini ooperist "Porgy ja Bess" võinuksid noorte ameeriklaste esituses kõlada suurema emotsionaalse vabadusega. Ometi jäi seltskond laval muutumatult tõsiseks ja reserveerituks.

Järgmisel õhtul oli Mustpeade Majja põhjust koguneda barokiajastu muusika austajail. Bremenis tegutsev vanamuusikaansambel **The Wien Consort** Antony Ransome'i juhtimisel esitas meeldiva valiku saksa 17.-18. sajandi muusikat. Lisaks lauljale kuulus koosseisu barokkviul, -tšello ja klavessiin. Põhiosa kavast täitsid soolokantaadid R. I. Mayri, D. Buxtehude ja G. P. Telemanni sulest. Bariton A. Ransome on lauljana ilmselt oma tippvormi minetamas, ometi demonstreeris solist meisterlikku vokaaltehnikat ning pingevaba kõla hääle kõigis registreis. Siinkirjutaja vaieldamatuks lemmikuks ansambelis kujunes noor viuldaja Heidi Erbich, kelle särtsakas emotsionaalsus koos laitmatu tehnikaga ja maitseka stiilitunnetusega muutis kontserdi eriti nauditavaks.

Kogu muusikaõhtut iseloomustas meeldivalt pingevaba õhkkond ja vabad kommentaarid esitatavale muusikale, samuti kontserdijärgne vahetu suhtlemine kuulajatega.

Nigulist esinesid 18. juulil väikesed ja veidi suuremad **laulupoisid Monaco vürstiriigist**. Kontserdi kava sisaldas erinevate prantsuse heliloojate väikevorme ning kõlas pühendusega Estonia katastroofis hukkunute mälestusele. Koori juhatasid ning saatsid klaveril isa ja poeg - Philippe ja Pierre Debat. Poiste esinemine andis tunnistust heatasemelisest ja tulemuslikust hääleseadealastest tööst, tasuks intonatsiooniline täpsus ja meeldiv tämber. Ilmselt erilise vokaalmetoodika kasutamise tulemusena kõlas kadestamisväärse mahukuse ja küpsusega aldirühm. Koori värvipalett oli varjundirohke; vaheldusrikkust lisas esituskooresseid pidev muutumine. Kõik see võimaldas kauni prantsuse koorimuusika nauditava mõjulepääsu.

Enamikule muusikasõpradest ilmselt märkamata jäädas toimusid 21.-25. juulini esmakordselt **Kaarli kiriku muusikapäevad**, mille kunstiliseks juhiks oli noor ambitsioonikas organist ja helilooja Jaanus Torrim. Ürituse reklaam oli enam kui tagasihoidlik, piirdudes pealetükkimatute plakatitega. Tulemus - ülihõredad publikuread. Ometi oli toimunud üritus orelimuusikahuvilise jaoks tõeline maiuspala; viie päeva jooksul pakuti piletiraha nõudmata kuulamiseks kümnekond heatasemelist kontserti, kuu eesti organistide - Rolf Uusvälja, Ines Maidre, Piret

Aidulo ja Jaanus Torrimi - kõrval esinesid ka külalised Inglismaalt, Saksamaalt, Prantsusmaalt ning Šveitsist.

Kuna muusikapäevad olid pühendatud Max Regeri (1873-1916) 80. surma-aastapäevale, võimaldas see erinevate interpretide esituses kuuldamärgimiseväärselt osa helilooja poolt orele kirjutatud. Siiski võinuks üritust reklaamibukletis olla ka päevade põhiautori elu ja loomingu mõningane tutvustus, samuti esitatavate teoste valmimisaastad.

Mustpeade Majas kõlas 26. juulil taas vanamuusika. Rohkearvulisele juudi publikule esines ansambel **The Jerusalem Consort**, mis ühendab muusikuid kõige erinevamatest maadest. 1984. aastal loodud ansambli repertuaar hõlmab nii muusikat barokiajast kui ka nüüdisaegsete heliloojate spetsiaalselt ansamblile kirjutatud teoseid. Tallinnas pakutav kava kandis nime "Muusikaline kummardus Jeruusalemmast", pühendusega linna 3000. juubelile. Ansambli silmnähtav musitseerimisrõõm ühines varjamatu usulise veendumusega, andes toimuvale teatava muusikavälise dimensiooni. Kontserti kuulates tekkisid tahtmatult võrdlused eelpoolkirjeldatud Saksa vanamuusikaansambliga. Jeruusalemma ansambli barokkinstrumentide, eriti viiuli märksa tuhmim kõla pani kahtlema pillide kõrges kvaliteedis, eriti häiris see J. S. Bach'i Trios "Muusikalisest ohvrast". Näis, et Bach'i teos oma keerukuses ei pakkunud täit naudingut ka mängijaile endile, esitus mõjus ettevaatliku ja tõisena.

Ansambli laulja sopran Miriam Meltzer suutis suhteliselt tagasihoidlikule häälematerjalile vaatamata pakkuda intonatsiooniliselt laitmatu ning tehniliselt lihvitud esituse, suurepärase oli nüüdisaegse helilooja Jonathan Bergeri tsükli "Kolm laulu Jeruusalemmale" esitus, kus instrumentaalse meloodiaga lauljapartii sulandus põnevalt pillide sekka.

Emotsionaalselt vahetu tänuлик publik meelitas kontserdi viimasena kõlanud C. J. Lidartit koguni kordama oma soolokantaati - pidulik-suurejoonelist lõpunumbrit.

Augusti alguspoole muusikaelu rikastasid mitmed suursündmused, nagu X rahvusvaheline orelifestival, Maaailma Noortekoori kontserdid, sh. G. Verdi Reekviemi ettekanne, samuti ESTO laulu- ja tantsupidu. Kõik nimetatud üritused leiavad käesolevas lehenumbri ka ulatuslikumat käsitlemist. Ülejäänust inspireeris pisut pikemalt kirjutama üks kontsert.

Seitse aastat tagasi kohtusid Helsingi koorifestivalil lastekoor Ellerhein ja Niiza noortekoor Jaapanist. Tutvusest arenes tõsisem vastastikune huvi teineteise laulukultuuri vastu, mille üheks tulemuseks Ellerheina mullune külaskäik Jaapani sõprade juurde ning ühtlasi võimalus osaleda rahvusvahelisel konkursil Takarazuka, kust toodi koju peaauhind.

Nüüd käisid jaapanlased vastukülaskäigul. Estonia kontserdisaalis pakuti meeldivalt arvukale kuulajaskonnale mitmekesine valik jaapanikeelset muusikat. Niiza lastekoori (dirigent Hideo Moghizuki) peetakse üheks oma maa parimaks. Kollektiiv ühendab sadakonda tüdrukut, kellest seekordsel Euroopa-turneel kaasas üle neljakümne.

Eesti publikule pakutud kava sisaldas tosinajagu 2-3-häälselt jaapani laulu, neist mõnedki intonatsiooniliselt ja vokaaltehniliselt suhteliselt keerukad. Võõrastav oli küll ameerika traditsiooniliste jaapanikeelne esitus - ei kujuta ette näiteks meie Tallinna Poistekoori eesti keelele spirituaale laulmas. Koori üldkõla oli aga igati meeldiv, kande ja tasakaalustatud. Jaapani keele kaashäälikurohkus ning aktsenteeritud hääldus tagas laulmisel üliselge diktsiooni. Koori hääleseade-alane töö näib olevat süsteemne ja kindlasuunaline, kuid sellel on siiski veel arenguruumi, mille kinnituseks sopranirühma kohatine tooniteravus ning ebatäpne intonatsioon kõrgetel nootidel.

Lõbusat elevust publikus tekitas eestikeelne kavatuvtvustus, mis hieroglüüfide abil kirjapanduna andis jaapani laulutüdruku püüdlikus esituses tunnistust kahe keele ja kultuuri kõrvaltamatust erinevusest. Seda elamustpakkuvamalt mõjus kontserdi lõpuosa - koos võõrustajakooriga esitatud ühislaulud kummagi emakeeles.

IMBI LAAS

Juubelihõnguline Tallinna X rahvusvahelise orelifestivali avatseremoonia toimus juudsena Teatri- ja Muusikamuseumis, kus kava muusikalise poole sisustasid **improvisatsioonid koduorelitel**. Improvisatsioon oli ka valitud üheks festivali läbivaks teemaks.

Lõviosa Tallinna kontsertidest kõlas Niguliste kirikus, mis meie kirikuorelite seisukorda arvestades on ka igati eeldatav.

Esinejad Saksa- maalt, Itaaliast, Prantsusmaalt, Iiri- maalt ja USA-st olid kõik omanäolised, mistõttu ühine autor kõigi kavades - J. S.

Bach - andis hea võrdlusvõimaluse.

2. augustil kuulus Nigulistest avalöögi au **Bernhard Haasile** (Stuttgardi Muusikaülikooli professor), kes osales siinsel festivalil neljandat korda. Nüüdisaegses orelipraktikas levib Lohmanni õpetus, mille järgi barokkmuusikas peab iga noot olema märgitud eraldi. Haas näis seda liigagi pedantlikult jälgivat, näiteks koraaliviis Franz Tunderi (1614-1667) koraalifantaasias "Komm heiliger Geist, Herre Gott" kõlas tükeldatuna.

3. augustil mängis Nigulistest **Philippe Lefévre** Prantsusmaalt. Kontserdi I pool oli tervenisti Bachi loomingu päralt, II pooles kõlasid Olivier Messiaeni ja Maurice Duruflu teosed. Lefévre'i Bachi-esituse iseloomustasid kiired tempod ja küllaltki paks faktuur. Nii tema kui mitme teise esineja puhul ilmnenud registrivaliku probleemid on põhjendatavad kõla erinevusega ülal mängides ja alt saalist kuulates. Kontserdi lõpetuseks kõlanud improvisatsioon oli prantsuse stiilis ja läbimõelduna hästi jälgitav. Kolleegid peavad Lille'i Rahvusliku Konservatooriumi direktorit ja Pariisi Jumalaema kiriku organisti oma põlvkonna üheks suurimaks improvisatsioonikunstnikuks.

6. augustil andis kontserdi saksa organist **Matthias Eisenberg**. Kava I pool oli omapärane, alates Bachi prelüüdiga Es-duur BWV 552/1, millele järgnes 7 koraali ja alles siis fuuga 5-le häälele BWV 552/2. Taas andis tunda registrip probleemid - orel kõlas tumedalt, domineerisid madalamad registrid.

7. augustil toimunud kontsert oli kahtlemata pärl. Rooma Püha Peetruse katedraali organist **Gianluca Libertucci** (sünd. 1967) ei vääratanud registri valikul. **Polüfoonia oli selge, iga hääel selgesti kuuldav. Ka suutis organist vältida bassi liigset forsseerimist, mida soodustab Niguliste akustika eripära.**

Kontserdi kava oli rondolikult sümmeetriline (Bachi teosed vaheldumas 19.-20. saj. meistrite omadega), mis jättis meeldivalt tervikliku mulje. Alustuseks kõlas "dooria" toccata ja fuuga BWV 538. "Saada paremaks," oli üks võimalikke soovide, mis kuulamisel võis tekkida. On olemas mingi seletamatu piir, mida ületades interpreet võib saavutada otse füüsilise toime kuulajale. Bachi partitas koraaliviisile "O Gott, du frommer Gott" BWV 767 avaldus selgesti esineja tehniline meisterlikkus.

Kontserdi II poolt alustanud O. Ravanello (1871-1938) Teema ja variatsioonid h-moll tekitas assotsiatsioone lavamuusikaga. Teose keskel oli hoomatav millegi olulise

lõpp kaose kujul. Kahjuks puudub komme festivalitrukistel lisada esitatavatele teostele nende valmimisaasta. Nii võib vaid oletada Ravanello variatsioonide ajaloolist tagapõhja.

W. Dalla Vecchia (1923-94) koraal "Jesu, der du meine Seele" kuulub kogumikku "7 koraali J. S. Bachi auks". 1985. a. valminud teoses vastandus tonaalsus atonaalsusele, lühikesed ühehäälsed mediteerivad lõigud

VALIK TEOSEID, AUTOREID JA ESINEJAJID X ORELIFESTIVALILT

Gianluca Libertucci

vaheldusid massiivsete müraväljadega.

Kontserdi lõpuks kõlanud Bachi prelüüd ja fuuga Es-duur BWV 552 tõi kuulajad modernse helikeele keskelt tagasi hingelise rahu ja tasakaalu juurde.

9. augustil asus orelitaha festivali idee elukutsuja **Andres Uibo**. Kontserdil oli kaastegev ka **Tallinna Poistekoor Lydia Rahula** juhatusel.

Bachi prelüüd ja fuuga a-moll BWV 561 tõestas esineja head orelitundmist. Koori poolt esitatud U. Sisaski (s. 1961) "Kiitkem südamest Mariat" läks teksti osas kaduma, põhjuseks akustika Niguliste saalis, kus järelkõla vältab ligi 5 sekundit. Kontserdi I poole lõpetas E.-S. Tüüri (s. 1959) looming. Spectrum I (1989) kõlas vaid orelit esituses, Spectrum II-s (1994) lisandus trompet (Jüri Leiten). Minimalistlike rütmidega seesmiselt rahutu teos kulmineerus II Spectrumi hüppavate klasterakordidega. Tõsine, teatavat kuulamisoskust nõudev kava pani mõnegi muusikasõbra vastupidamise proovile.

Kontserdi II pooles kõlas orelit vaid ühel korral. Esitusele tuli Peeter Vähilt (s. 1955) spetsiaalselt festivali jaoks tellitud "Kuuviikerkaare laul". Teos oli meeldivalt hõre ja mediteeriv. Koori kava sisaldas Veljo Tormise (1930), Mart Siimeri (1965) ja Tomi Rahula (1975) loomingut. Viimane dirigeeris ise oma teost "Ave Maria". Rahulik-voolavas teoses avaldus hea kooritundmine, loomestilis võis aimata Schuberti ja Mendelssohni mõju. Mart

Siimeri "Muutununa loo meid" kõlas nagu pikk palve. Kaasa löid autor klaveril ja viiuldaja kooripoiste hulgast. Huvitaval kombel oli kooripartii viiuli omast tunduvalt liikuvam. Veljo Tormise "Lopetus ja kotiinlähth" tekitas publikus elevust. Koor lahkus grupiti, kui laul veel kõlas. Oluliseks sai ruumi akustika kaasamängimine, helid hajusid nõiduslikult.

Kuulajate soovil lisapaladena esitatud paar magusakõlalist gosplit andsid kontserdile suviselt kerget meelset varjundi.

10. augustil esines paarikümnele huvilisele **Aivars Kalejs** Riiast. Kava alguspooles pakkus esitaja kuulamiseks mitu Bachi teost, sh. Kalejsi enda poolt orelele seatud kontserdi d-moll BWV 35/1059. Enim muljetavaldav oli teose keskmine osa Larghetto. Pikavõitu, ent ilusa retoorikaga duett võinuks esitusele tulla iseseisva muusikalise numbrina. Seevastu kontserdi äärmised osad täit esteetilist naudingut ei pakkunud. Orel erineb siiski kammerorkestrist ning Niguliste pikast järelkõlast oli juba eespool juttu.

A. Kalniņš (1879-1951) Pastoraal H-duur maalis ilusa konfliktitu pildi. Suures osas pentatoonikal põhineval lool on rahvuslik-romantiline tagapõhi.

A. Kalejsi enda teos "Via Dolorosa" kasvab astmelisest helide lisandumisest põhihelile. Loomulikus minooris pisut staatiliselt arenev teos muutus konfliktseks dominantakordilises lõigus. Teos lõppes oreli madalaimal noodil. Kalejsi vaba improvisatsioon vältas pea veerand tundi, muutumata sealjuures igavaks.

AARE KRUISIMÄE

Suurejoonelise orelepeo lõppakordiks sai **oratooriumikontsert** Tallinna Toomkirikus. Esinejaiks olid festivali koor, orkester ja solistid, dirigendipuldiks Hans Gebhard Saksamaalt ning taas kõlmas J. S. Bachi muusika. Bachi passioonidest kõneldes peetakse reeglina silmas kaht suurteost - Johannese ja Matteuse passioone. Ometi on heliloojal valminud suurvormid ka teiste evangeeliumide tekstide põhjal. Bachi "Markuse passioonist" on tänaseni säilinud vaid vähesed üksiknumbrid - aariad ja koorid. Seda teadaolevalt esmakordselt nüüd eesti kuulajale pakutigi. Esitust võib pidada igati professionaalseks. Teose nõudlikuma osa moodustasid äärmiselt tehnilised, pea instrumentaalse meloodiaga aariad, esitajaiks meie "vanamuusika primadonna" Kaia Urb, viimase aasta jooksul säravalt esile tõusnud tenor Mati Turi ning meeldivatämbriline kontratenor Andris Veismanis Lätist.

Kontserdi II pooles kõlas Bachi ehk tuntuimigi suurteos - "Magnificat". Hans Gebhardi julge tempovalik pani koori vokaaltehnilised võimed tõsiselt proovile. Soolonumbrest jäi enim kõrva nõudliku tenorisoolo nauditav esitus Mati Turilt, samuti paar säravat ansambli. Väärilt ette kantud kaunis muusika ei jätnud kohaletulnuid elamuset.

Lõpukoori pidulikud trompetihelid kuulutasid seekordse muusikapeo lõppenuks.

IMBI LAAS

Tubina muusikapäevad

Ilmselge sooviga muuta Eduard Tubina Muusikapäevad traditsiooniliseks suviseks kunstisünnimuseks korraldati need tänavu teist korda. 19.-30. augustini toimus Tallinnas 8 kontserti, A. Mustoneni Festivaliansambli kava viidi ka Põltsamaale, Pärnusse ja Mäetagusele.

Kui mullu oli E. Tubina looming igas programmis enesestmõistetaval aukohal, siis tänavu saadi enamasti hakkama Tubinata. Kunstilise juhi Neeme Järvi sõnul võib ka nii, et festival kannab küll meie suure helilooja nime, kuid on avatud kogu maailma heale muusikale ja headele interpretidele. Ühtlasi ootas ta rohkesti publikut, kirjastajaid, meediamehi kaugemaltki... Paraku oli huvi Tallinna kontsertide vastu üsna loid ja juba teist korda ei osatud avada päevi mingigi pidulikkusega.

Avakontserdik Leedust tulnud Püha Kristoferi Kammerorkestri ees oli lihtsalt piinlik - kollektiiv, kellele on tunnustust avaldatud Saksamaal, Soomes, USA-s, kellega koos esinenud sopran Asta Kriksciunaita sooloõhtul on toimunud New Yorgis, Chicagos jm., ei pälvinud millegipärast kontserdipubliku ega professionaalidegi tähelepanu.

Vilniuse linna sümboli nime kandva kollektiivi asutas violamängija Dokatas Katkus. Spetsiaalse dirigendihariduseta, kuid hea muusiku teeneks on taotluslike strihhide, kõrge toonikultuuri ja stiilse mängulaadi omistamine peamiselt mitmesuguste konkursside võitjaist koosnevale orkestrile.

Kava huvikeskmesse tõusis F. J. Gosseci Sümfoonia nr. 6, mida pole varem juhtunud kuulma; selle ergas, kontrastne ja lahe helikeel esindas kenasti 18. sajandile tüüpilisi loomeprintsipe. D. Katkuse õige omapäratsev lahendus (näit. keskaegselt askeetlik Largo ja hapralt hääbuv Grave kõrvu baroklikult täisverelise Fuugaga) muutis tõlgitsuse ehk mõneti eklektiliseks, ent mitte protestitekitavaks.

Korrektelt mängitud W. A. Mozarti kaks Divertimenti (B-duur ja D-duur) lisasid vähe uut siinmail korduvalt kuulnud esitustele.

Viie F. Schuberti laulu orkestrisaatega kaasnes muidugi keelpillivärvide mitmekihilisus, aga ausalt öeldes eelistaksin siiski klaverisaatega *lieder*, Schuberti omi veel eriti.

A. Kriksciunaitel on meeldiva tämbriga, ooperis vajaliku jõu ja avarusega hää, Schubertile omast tundepeenust ja intimsust valdab ta pisut vähem... Või oli oodatud südamest-südamesse elamustevoogu katkestavaks must pult, mida lauljatar ainiti silmitses? Noodist laulmine oli seda võõristavam, et D. Katkus dirigeeris orkestril puha peast.

Tšellist Allar Kaasikut sidus Kuldar Singiga tihe loominguline koostöö, 21. augustil toimu oli juba tema teine mullu jaanuaris hukkunud helilooja mälestusele pühendatud kontsert. Singilt oli kavas vaid kaks pala - "Ülistus" soolotšellole ja ballaad "Meri", aga arvestades tema sagedast pöördumist religioosse temaatika poole, koostas A. Kaasik kava just sellelaadsest materjalist: K. Raidi kaks koraalimprovisatsiooni soolotšellole, A. Pärdi "Fratres", A. Ellerhein-Metsala "Aimus" ja Sonaat in Memoriam, E.-S. Tüüri Lõpetamata Sonaat K. Singi mälestuseks.

Solisti kunstilisi taotlusi toetas Sibeliuse Akadeemia kammermuusikapedagoog Risto Lauriala.

23. augusti hilisõhtul mängis meie parimatest puu- ja vaskpillimängijatest koosnev Festivaliansambel A. Mustoneni juhatusel W. A. Mozarti, L. van Beethoveni ja G. Rossini helitöid.

25. augustil kanti ette G. F. Händeli grandioosne, 3 tundi kestev oratoorium "Belsassar", mida ruttas paraku kuulama näputäis rahvast. Nende ennatsalgavad aplausiponnistused ei olnud muidugi vääriliseks tasuks rahvusvahelise esituskollektiivi suurepärase töö eest.

Händel pöördus oratooriumivormi poole, olles juba 25 ooperi autor, ent "Belsassaristki" kujunes tänu kõitvatele orkestrilõikudele, uhketele kooridele ja retsitatiividest väljakasvavatele aariatele õige ooperlik teos. Pealegi on süžee ajalooline, keerleb Babüloni vallutamise ümber 549 a. e. Kr.

Meilt oasales Rapla kirikumusika festivalideks loodud orkester (kontsertmerister U. Kristian) ja sopran Liina Saari. Tampere Filharmoonia koor, dirigent Heikki Liimola ja solistid Anssi

Hirvonen, Eeva-Liisa Saarinen ja Esa Ruuttunen sõitsid kohale Soomest, kontratenor Mikael Bellini aga Rootsist.

Kogenud ooperi- ja oratooriumilauljatena tulid kõik oma ulatuslike partiidega tublilt toime, eriti meeldis M. Bellini pehme ja puhas tämber ja E. Ruuttuneni hea diktsioon - õieti oli ta ainus, kelle inglise keelest sai vabalt aru. Dramaturgilise veenvusega laulis L. Saari

peaaegu Tubinata

kuninganna Nitokrise osa, kahju vaid, et - eriti I osas - tekkis tal probleeme intonatsiooniga.

Kui esialgu oli esitus akadeemiliselt kontsertlik, siis A. Hirvoneni tulekuga muutus asi teatraalsemaks - Paabelimaa kuningas Belsassar täitis lava nii akustilises kui visuaalses mõttes ja sundis teisigi soliste üksteisega suhtlema.

H. Liimola koondas oma tähelepanu Händeli muusika suursugususele ja eepilisusele, toonitas karakterite vaheldusrikkust, rütmilist markantsust ja meloodiate reljeefsust. Kui mõnikord näisid rohkeid passaaže sisaldavate aariate tempod liialt kiireina (eeskätt E.-L. Saarineni tarvis), kujunes nendega enam-vähem vabalt toimetulek teiste juures efektseks. Nii koor kui orkester töötas dirigendiga ilmses üksmeeles.

St. Peterburgi Eesti Kultuuri Ühingu eesotsas L. Austeri poja N. Peitšiga võimaldas 17. augustil tutvuda selles linnas tegutsevate, kuid Eestimaa ja eesti kultuuriga seotud muusikutega. Peeter Lauu osas oli "pilt selge" - tema muusikateadlasest ja heliloojast isa Rein Lau sai peale Tallinna Muusikakooli lõpetamist kõrghariduse Leningradi Konservatooriumis. Stanislav Avik on pärit metsasarvemängija ja dirigendi Heinrich Aviku perest. Tatjana Turtšanovitš, kes püüdis kavamuudatusi teadustada siiski eesti keeles, ja Larissa Seliverstova seotust Eestiga kavaleht ei teavitanud. (Haigestumise tõttu jäi tulemata St. Peterburgi Filharmoonia Akadeemilise sümfooniaorkestri esitrompetist Neeme Birk.)

Metsosopran L. Seliverstova alles täiendab end aspirant-stažöörina J. Gorohhovskaja klassis, kuid on juba "St. Peterburg Opera" solist. M. Glinka, H. Wolfi, W. A. Mozarti laulud tõendasid tema tugevat sisseelamisvõimet ja oma kauni, sügava hääle rakendamise oskust. E. Tubina - lõpuks ometi! - "Sügise päikeses" ja "Noores armastuses" kasutas lauljatar eesti keelt.

III kursuse üliõpilase S. Aviku kavavalik polnud kõige õnnestunud - muusikaliselt vähepakkuv, aga tehniliselt keeruline F. Hidas'i Metsasarvekonsert ja J. Räätsa lühike "Pala" ei andnud ammendavat pilti noormehe ilmselt headest võimetest.

Soliste korrektelt saatnud T. Turtšahhovitš soleeris H. Elleri kolme palaga.

Alles II kursusel õppiv P. Lauu jättis sel õhtul oma kaasesinejad kaugele seljataha. R. Lauu mitte eriti värske helikeelega, konstruktiivse "Sonaadi" mängis noormehe erutavaks, kaasakiskuvaks, hoopis teises vaimus loodud karakterpaladega ("Fanfaar", "Torupillilugu" ja lausa romantikast nõretav "Armupiinad") aga ilmutas põnevat isikupära ja suurt pianistlikku võimekust.

Peetri silmapaistev andekus avaldus varases nooruses, esimene rahvusvaheline konkursivõit tuli 1994. a. festivalil "2000. aasta virtuosid", teine mullu Bremenis. A. Sandleri juures õppivat Peetrit peetakse Peterburis suureks tulevikulootuseks; tema sooloõhtut kuulanutele see fakt ei üllata.

Rõõm perfektsest tehnikast voolab Peetrist noorusliku hooga ja publikut vallutavalt, kuid samal ajal on ta ka väga sisukas, hellameelne, mõtlik, naudib nii oma ülimalt võimsat kõlalist potentsiaali kui ka õrnu klaveripuudutusi. Peetri mängust õhkub eeskätt siirust ja avatust, hoopis vähem efektitaotlust, uhkustamist tehnilise üleolekuga.

Kuigi väljakuulutatud kava lubas ka Haydni ja Beethoveni teoseid, muutis P. Lauu selle romantilise muusika kasuks. R. Schumanni 3 romanssi ja Fantaasiat "Kreisleriana", F. Chopini Skertsoos b-moll ja A. Skrjabini teostes kõrvutus pianisti keevaline kirglikkus võluva hingestusega.

Taimo Toomastist on saanud "väliseestlane", sest tema elu- ja töökohaks on nüüd Saksamaa. Täiendanud end Viini Riigiooperi ooperistuudios, pääsenud seal lavale algul väiksemate, siis üha suuremate rollidega, on T. Toomast nüüd kanda kinnitanud Coburgi ooperiteatris.

Tema sooloõhtu 29. augustil Olavi saalis kujunes väga meeleolukaks, kulmineerudes Figaro kavatiini vaimustava minietendusega. Kuigi teised *bel canto* aariad ei võimaldanud sellist furoori, oli neis väljapeetust ja südamlikkust, muidugi ka professionaalsusele tuginevat vokaalset kultuuri.

Sisuliselt pakkus enim eesti muusika plokk: M. Saare "Vaikus" ja "Sügismõtted", eriti aga E. Tubina mõttetihedad, konfliktid "Drengi laul jääliustikul" ja "Ylermi". Kirjanduslik alus pärineb esimesel J. V. Jensen'i romaanist, teisel E. Leino ballaadist. T. Toomasti lai amplituuda, ulatudes nende tõlgitsuse teravdatud draamatikast uljameelse naerutamiseni Figaros, on noorele lauljale kahtlemata väga väärtuslik ja perspektiivne.

Kontsert algas viie R. Strauss'i lauluga.

Omaette naudingut pakkusid Ivori Ilja mitte üksnes filigraanse täpsusega partnerit jälgivad, vaid ka kunstilis-sisuliselt peensusteni läbimõeldud ja -viidud klaverisaated. Varssavis ja Lissabonis konkursiauhindu kogunud soolopianist on rohkemgi hinnatud

lauljate saatjana-ansamblistina; kahju vaid, et teda saab nii harva kodusaalides kuulda.

Tõusuteed kulgenud muusikapäevad lõpetas väga tore sümfooniakontsert, kus **Vello Pähn** demonstreeris oma märkimisväärset edasiminekut dirigendina. **J. Sibeliuse II Sümfoonia** vaimustavalt terviklik esitus hoidis muusika arengu pidevas pingeseisus, oli dramaturgiliselt tasakaalustatud ja jättis igas mõttes mulje tõsisest kutselisest meisterlikkusest ja süüvimisvõimest.

Rõõmustas ka **E. Tubina Viulikontsert Andrus Haava** interpretatsioonis. Noor viuldaja pole omandanud üksnes igakälgse tehnilise baasi, vaid ka oskuse orienteeruda erinevates stiilides. Alles kuulsime tema kiiduväärse esituses Mozarti ja Tšaikovski kontserte, nüüd suutis ta veenvalt sisse elada Tubina omapärasesse intonatsioonideringi. Siingi tuleb kõvasti kiita V. Pähna, kes ei lasknud rühkalt aktiivsel ja üha edasipürgival muusikal solisti pauside või figuraalsete löikude aegu hetkekski "ära vajuda". Varasemat vaoshoitud, "kuivavõitu" Pähna mäletajale on "nüüdse" ergas temperament ja tahtejõud lausa avastuseks.

INES RANNAP

Elagu Maailma Noortekoor!

Juulis-augustis koguneb Maailma Noortekoor (edaspidi WYC - inglisk. lühend) proovisessiooniks ja kontserditumeeks, mille organiseerib igal aastal erinev vastuvõttev maa. Mõnikord esinetakse ka selle naaberriikides.

Ülemaailmse noorte segakoori loomise idee tekkis 1988. a. festivalil *Europa Cantat*. Idee viis 1989. a. elu Stefan Sköld, koorijuhtimise professor Stockholmi Kuninglikus Muusikakolledžis ning koor kutsuti kokku Rootsis. Esimesel aastal laulis kooris 108 noort, kokku 19 riigist. Eestit esindas 11 lauljat. Esimese aasta plaanid olid suured: turnee oli kavandatud paljudes Euroopa pealinnades, kuid majanduslikel põhjustel jäi see teostamata.

Koori liikmeks saamiseks tuleb läbida tühe konkursiõel. Kandidaatide poolt saadetud salvestuste põhjal (kuni 12 kandidaati vanuses 17-24 aastat igalt maalt) teeb rahvusvaheline žürii lõpliku valiku. See tagab koorile kõrge taseme. Lisaks sünnib peaaegu kuuajalise koosveedetud proovi- ja kontserdiperioodi jooksul niisugune koostöövaim ja ühtsus, mis oma erilise sisemise säraga puudutab ka publikut.

1990. aastast alates tegutseb Maailma Noortekoor Rahvusvahelise Koorimuusika-föderatsiooni (*International Federation of Choral Music - IFCM*) ja Rahvusvahelise Noortemuusika Föderatsiooni (*Federation Internationale des Jeunesses Musicales - FIJM*) egiidi all. Projekti teostajaks on Rahvusvaheline Koorimuusika Keskus (*International Centre for Choral Music - ICCM*) peakorteriga Belgias Namuris. Koori direktoriks on Jean-Claude Wilkens.

1990. aastal kogunes Maailma Noortekoor Belgias. Alustati traditsiooni, et valmistatakse ette täispikk a capella programm klassikalise, 20. sajandi ning kergemast (spirituaalid, seaded) muusikast. Lisaks õpitakse vokaalsümfoonia suurvoorn ning kantakse ette koostöös vastuvõtva maa esindusorkestriga või Maailma Noortekorkestriga.

Edaspidi on Maailma Noortekoori võõrustajateks olnud Ungari (1991), Hispaania (1992), Norra (1993), Uruguai (1994), Kanada (1995), Eesti (1996).

Dirigentideks on olnud Stefan Sköld, Eric Ericson, Robert Shaw, Frieder Bemius, Ward Swingle, Fred Sjöberg, Tõnu Kaljuste, Eduardo

Jonathan Velasco

Eri Klas

Mata, Michael Brewer, Ole-Kristian Ruud, Robert Sund, Albert McNeil, Johanna Velasco, Eri Klas.

Eestist on Maailma Noortekooris laulnud Riina Joller, Andrus Kallastu, Katrin Kern, Helge Körvits, Mihkel Kütson, Ranno Linde, Kadri Miit, Tiit Ojaveski, Ötne-Ann Roosvee, Meeli Tammu, Mikk Üleoja, Kaido Janke, Epp Rääbis ja Elo Kalmet, 11 esimest juba ka 1988. a.

Rahvusvahelise Koorimuusikaföderatsioonil on Eesti Kooriühinguga olnud pikaajalised sidemed, mistõttu selle loomulikuks jätkuks oli tänava Eesti saamine Maailma Noortekoori võõrustajamaaks. Korraldustoimkond: Tiit Ojaveski, Tiit Valper ja Liina Kotkas. Seekord osales kooris 82 lauljat 28 riigist (Ameerika Ühendriigid, Argentiina, Armeenia, Belgia, Hispaania, Holland, Iisrael, Itaalia, Jaapan, Kanada, Kreeka, Lõuna-Ameerika, Lõuna-Korea, Läti, Namibia, Norra, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Sloveenia, Soome, Suurbritannia, Šveits, Taani, Taiwan, Tšehhi, Ungari).

Koor harjutas ja elas Lohusalu Õppe- ja Puhkekeskuses. Lauljate päevad olid tihedad: 3 harjutuspäeva (kell 10-13, 15-18 ja 20-21). Vaba aega sisustati lõkketule ääres, spordivõistlustega, kabareelaulude õhtuga ning loomulikult tantsimisega.

A capella programmi pani kokku **Jonathan Velasco** (Filipiinid), kes laulis WYC-s 1990. a. ning 1993. a. oli abidirigent. Ta on õppinud U. P. Muusikakolledžis (klaver, hääleõpetus) ning Berliini Kirikumuusikakoolis, laulnud paljudes

koorides ja ansambrites (*Madrigal Singersi* koosseisus võitnud mitmetel rahvusvahelistel konkurssidel). Praegu töötab ta õppeala dekaanina

Aasia Liturgia- ja Muusikainstituudis ning õpetab samas koorijuhtimist ja hääleseadet.

Märkimisvääriv on see, et tavaliselt juhatab a capella programmi 2 dirigenti (klassika ja kergem muusika), J. Velasco valdab aga kogu repertuaari.

Järjekordne Maailma Noortekoor astus 3. ja 10. augustil Kaarli kirikus kuulajate ette ja lummas jälle kõiki oma kuulajaid. Nii puhast, täpset ning hingestatut segakoori laulu pole siinmail ammu kuulnud. Jonathan Velasco tööd kroonis hiilgav tulemus. Dirigendina iseloomustab teda ökonoomne ja täpne löök, suur sisemine muusikaalsus ja emotsionaalsus, millega ta ka koori nakatab.

Suurvoornina toodi kuulajateni 8. ja 9. augustil Estonia kontserdisaalis G. Verdi Reekviem (koormeister Erike Simor - Ungari). Solistid: Pille Lill, Anna-Liisa Jacobsson, Ingus Petersons, Mati Palm. ERSO, dirigent **Eri Klas**. Täis saalidele kõlanud suurteose valmistati ette vaid 3 orkestriprooviga. Tulemus oli peaaegu täiuslik. Paindliku koosseisuga jõuti välja töötada peenimadki nüansid. Koor jälgis dirigenti pisimatki liigutust ning kohati piisas maestro näoilme muutusest või sõrmeliigutusest. Eri Klas saavutas kooriga hea kontakti ning kujunes üldiseks lemmikuks.

Solistidest tahaks kiita Pille Lille, kes paistis silma emotsionaalse ja endast kõikeandva esinemisega. Teistel oleks oodanud enam vabadust ning nüansse nii karakterites kui ka kõlavärvides.

Suur tänu ka ERSO-le.

Ettekanne vääris publiku tormilisi ovatsioone ning need tulidki. Meie kontserdisaalis kuuleb sellist tulist aplausi ning nii ohtralt braavo-hüüdeid harva. Eestit jäi lauljatele meenutama veel esinemine ESTO ballil ning lahkumisõhtu Hollywoodes.

Eestist mindi tumele Soome ja Rootsi, mis kulges samuti suure menuga, samuti nagu vahepealne esinemine Lätiski.

Järgmisel aastal koguneb Maailma Noortekoor Jaapanis.

Ötne-Ann Roosvee

World Youth Choir 1996 Eestis

Mõte...

Raadiorahvas on oma seadete huvitavaks muutmiseks ja samas ka kuulajate üldistusvõime arendamiseks välja nuputanud nn. Nädala Tegija. Uuritakse, mis või kes oli möödunud nädala see kõige-kõige...

Kultuuris on lausa läbivaks teguriks tõusnud RAHA. Ja läbi aasta. Seejuures ei ole üldse oluline, kas see tuleb riigilt või erakätest. Vahe on ainult selles, et riik on kohustatud mingi raha eraldama, et proffkultuur teatud vormis elus püsiks ja et ka taidlus päris välja ei sureks, ärimehed aga võivad selleks raha anda, kui heaks arvavad. Raha annetamine näib omakorda sõltuvat kahest asjaolust: esitaks - kui haritud ja kaugenägelik juhtub olema andja, kui tal üldse on midagi anda, ja teiseks - mis tundub praegusel ajahetkel olevat olulisem - kui osav on küsija. Situaatsiooni lihtsustamise huvides jätame siinkohal käsitamata need seadusandlikud raamid, milledes kogu protsess toimub. Tundub siiski, et riik ei usalda veel maksumaksjaid, kui ta ei anna neile spondeerimise võimalusi, mis ka temale mänguruumi jätaks. Aga üks igasuguseid maksudest möödahiilimisi ole niigi pidevalt. Raha küsijal peab ka vastavaid teadmisi olema, et Kassas huvi äratada ja midagi head müüa.

Näiteks koorilaulu valdkonnas on Filharmoonia Kammerkoorigil piisavalt kõrge rahvusvaheline tase, huvitav repertuaar jne.; kui ooperis ja balletis on tunnustatud tähed, kuulsaks saanud lavastused, siis neid on vastava tasemega impressariol võimalik rahvusvahelisel turul ikka pakkuda. Taidluses on asjad aga hullemad.

Üldreeglina on koori väljaspoole oma

...ja tegu

OMAS

1211. a. määras piiskop Albert Lihula piiskop Hermann residentse asupaigaks, üleceestilise piiskopkonna keskuseks. Tegelikult sai Lihulast vaid Lääne-Saare piiskopkonna keskus, lossi ehitus algas 1238.

Selle praeguse Lõuna-Läänemaa suurima keskuse, 3 aasta eest linnaks saanud asula esmamainimise 785.

aastapäevaks valmisid nüüd Lihula linna lipp ja vapp. Kavandite autorid on lähtunud Lihula traditsioonidest. Lipp (Tõnu Kukk) on puna-valge - Lihula rahvariide seelik ja lossi ehitusmaterjali (valge paekivi) sümboliseeriv, müürihambuline jaotus tähistab muistset kantsi-lossi. Traditsiooniline kilbikujuline vapp (heraldik Priit Herodes) on puna-hõbedane. Ülaoas piiskopivõimu tähistav mitra, alt servast tõusev musta mõõga käepide meenutab siniseid vabadusvõitlusi.

Kunagised klassid pr. Malle Roosiorgh-Kirchhoff USA-st ja Lihula talunik Ilse Kildemaa vestluses Lihula linnapea Tõnis Metsaga. Pealtvaataja rollis hr. Edward Kirchhoff.

Mõned mõtted rahast

valda võimatu pakkuda. Ei kava ega selle esitus kutsu esile kuulajate rahulolu, rääkimata vaimustusest. Vaid kultuurielu allesjäämise vajadusest annab vald (kui annab) koorile mingi summa - dirigendi palgaks. Väga raske on rahaandjale seejuures selgeks teha, et kui keskmised koorid meil ükskord lakkavad olemast, kaovad ka meie laulupeod. Needsamad laulupeod, kus me oleme kõik silmad märjaks laulnud ja neid demonstreerinud kui uhkuse asja. Ainuüksi eliitkooridega laulupidu ei tee ja needki sulavad kogu aja väiksemateks.

Eks samad mured ole kõigil laulupeo tegelastel. Seejuures tuleb tõdeda, et mida rohkem sisaldavad kollektiivid ärimaailma tegelasi või ka "imperaatorile lähedasi", seda lähedamalt nad elavad ja reisivad. Siin annab mõni taidluskoor proffidele silmad ettegi. Arusaadav: üks teeb päev läbi kõrget kunsti, teine aga põhitööna ise äri või siis tunneb selle maailma vägeva. Jääb vaid lootust, et kroonu kassa muutub kunagi ka nii rikkaks, et saab vajalikul tasemel finantseerida elukutselisi artiste. Omaette teema on, kas igauks seda leiba sööv tegija ka rahvusvahelist konkurentsi välja kannatab. On ka vaja põhjalikult kaaluda, kui palju tuleb Eestis riigi rahadega igasuguseid artiste ette valmistada, et säiliks nõutav tase ega produtseeritaks õnnetuid töötähtsi.

Meie algava omariikluse finantsmajanduses tuleb paratamatult ükskord prioriteetid selgeks teha. Kõige lihtsam on protsesse seadistada ju nende algfaasis. Eelmistest struktuuridest saab kahjuks vähe otse üle võtta. Seal oli imperiumi

käsumajandus laest võetud hindadega, mis toimised suletud süsteemis; meie aga ehitame praegu avatud ühiskonda. Nii avatud, et kui meie ühinemine Euroopa Liiduga ükskord teoks saab, siis meie nüüd neli aastat vana oma raha kaob. Eesti krooni asemel tuleb meie asju hindama euro. Selle muutuse suunas tulebki nüüd atra seada.

Lõpuks veel üks konkreetne ettepanek. Kõik oleme näinud tühjade aknaavadega hüljatud elamu. Äärmiselt kurvad majad! Üldjuhul süttivad nad põlema, kuna tegutsemishimulised noorukid ja prügikastide sisu najal elavad vagabundid leiavad niisugused hooned kähku üles. Seal tehakse tuli üles ja siis...

Lähtudes sellest kurvast situatsioonist ja oodates ka veel sinisilmselt auahnet tahet jäädvustada end meie kultuurilukku metseenina panime meeslaulu seltsi poolt mitmesse päevalehte ettepaneku: **kinkige oma tarbetult seisev maja meile!** Meie teeme ta ära ja jäädvustame kinkija nime. Tulemus: ei ühtegi pakkumist.

Mõnigi omanik või pärija pole vaevaks võtnud oma majale ja krundile isegi hooldajat otsida. Nüüd peavad naabrid elama pidevas tulekahju hirmus. Omand on püha ja puutumatu ainult seadusandlikult, laialitassimise ja põlemise eest ju praktiliselt kaitset pole. Ehk tasub seda kinkimise võimalust veel kord kaaluda. Kultuur on kord niisugune elitaarne nähtus, mis ei suuda end ise ära majandada, suudab aga lahke annetaja nime jäädvustada.

T. OJAVESKI,
EMLS sekretär

MÕISAAIAS

Lihula päevad algasid Vabadussamba juures. Oma lipu all sammuti kontsertjumalateenistusele. Puupüsti täis kirikus esines hilisõhtul Kiigelaulukuuik Olav Ehala juhatusel. Südaõõl lõppenud kontserdil kõlasid klassikalised lood ja erinevate rahvaste rütmikad laulud. Kuulajad said nauditava muusikaelamuse. Nende hulgas olid ka Rootsi Hylte kommuuni segakoori esindus (ansambel) ja Semalkaldeni kristlik puhkpilliansambel Põhja-Saksamaalt, kes esinesid kirikukontserdil järgmisel päeval.

Siis oli tänaval palju erksates rahvariides esinejaid. "Üürrike on suvi..." voolas reipalt-särtsakalt kammerkoori Leale (dirig. pr. Öie Liiv) esituses ajaloolise Jaani kõrtsi puurõdult.

Lauldi ka muid laule. Peolisi ei suutnud segada tihedad vihmahood.

Meelikõitvaks sündmuseks oli kultuurimajas kunstinäituse avamine. 40 maali oma viimasest 15. loominguaastast USA-s oli kaasa toonud Lihulast pärit kunstnik **Madli Roosiorgh-Kirchhoff**. Ta ei varjanud meeleliigutust oma noorusmail näituse avamisel saadud õiesülemite puhul.

1944. a. sõjamõllus emigreerunud pr. Madli Roosiorgh-

Lihula sümbolika pidulikul sisseõnnistamisel on lippuriks Tiiu Ööpik. Sekundeerivad lauluveteranid Erna Mesila (vasakul) ja Helmi Elvet.

Kirchhoff on teinud suurepärase kingituse Lihulale juba mullu juulis. Talle kui Lihula klassitsistliku (1840) mõisaahoone õigusjärgsele pärijale (tema mõisaomanikust isa Ado Roosiorg, ohvitser, EV Riigivolikogu liige, hukkus Venemaa vangilaagris) tagastati see mullu suvel, ent ta kinkis hoone koos maaga Keskaegse Lihula Fondile muuseumiks. Mõisa alal on ka ajalooline linnus, lossivaremed. Seekordsel retkel läbi mõisaahoone

jutustas pr. Roosiorg-Kirchhoff oma mälestusi interjöörist. Ajalookonverentsil esinesid teadlased Tallinnast ja Tartust ning Lihula fännina tuntud arheoloog Mati Mandel viis huvilised väljakaevamisi vaatama, tutvustas põnevamaid leide.

Rahvustraditsioonidest lugupidavad lihulalased-isetegevuslased esitasid õhtul kultuurimajas kodu-uurija pr. Mai Schröderi seatud lustliku muusikalise-sõnalise vaatemängu "Puhkenud vesiroosi õieke", mis oli kokku pandud sajandivahetuse pärimuslugudest Lihula ümbruses. Seekord noodistas Lihula rahvamuusikapedagoog Helgi Tännamaa laule, mida eakamad koorilauljad talle ette kandsid. Muusikalise osa kandvaks jõuks oli Lihula kammerkoor Leale "Eelista omakandilugusid ja isetegevuslasi" oli peopäevade üks moto.

Populaarne Väikeste Lõõtspillide Ühing Marko Matvere juhatusel esitas kultuurimajaesisel peoplatsil rahvalikke lugusid, mis kogutud saartelt ja Läänemaa rannikualadelt. Vanast mõisaaidast kohandatud ruumis tantsiti esmakordselt koiduni välja.

Järgneval laadapäeval oli mitmesuguseid traditsioonilisi lõbustusi, ka perenaisevõistlused.

Lihula päevade lõpetuseks astus lavalaudadele Meie õue svingi muusikute ansambel ja saateorkester Märt Ratasessa juhatusel. Kõlas klassikaline ja kaasaegne sving, mitme laulu sõnade autor Karl Ristikivigi on lõuna-läänlane. Seega said pidulised kuulda muusikat nii professionaalide kui taidlejate esituses.

Hylte kogu vanem Willy Strömladi sõnul olid temale eriti meeldivateks üllatusteks kaunid rahvarõivad ja eakate peoliste rohkus.

Enne suundumist ESTO-kontsertidele tulid lihulased veel kokku 8. augustil, meenutamaks 1220. a. lahingut, kus eestlaste-saarlaste malev alistis Lihula all rootslaste väe. Külakosti tõi laulja Jaak Johanson.

MALLE ELVETI tekst ja fotod

Taidlusmuusikute omaloomingu hulgas võib olla pärle

20. juulil toimus Koeru kultuurimajas üks omalaadne folküritus - "Koeru Holaöö '96". Esinema oli saanud taidlusmuusikuid viiest Eesti maakonnast. Kohalikus ajakirjanduses avaldatud arvamuse kohaselt võiks Holaööst traditsiooniks muutununa saada üks Järvamaa olulisemaid tuntutegijaid.

Ürituse algatajaks ja peamiseks organiseerijaks oli Vao seltsimaja juhataja Thea Kristal. Folkfestivali avades rääkis ta oma kauaaegsest huvist holamuusika vastu ja paar aastat tagasi tekkinud mõttest tuua siiani peamiselt Eesti suuremates linnades viljeldavat heatasemelist folki ka sellisesse väikesesse maakohta nagu Koeru. Ka ütles Thea Kristal, et ta ei lasknud end heidutada ühest EMA lõpetanud noorest heliloojast, elitaarse muusika asjatundjast, kes talle organiseerimistööst käigus lausub, et muusikalise loominguga on õigus tegelda vaid selle eriala kõrgkoolis lõpetanud ning et taidlejate loodu on vaid muusika solkimine.

Seda väidet asus ümber lükkama omaloodud laulu esitades umbes 30 noort muusikut. Allakirjutaja arvates läks neist üsna paljudel see ka korda.

Ürituse esimeses pooles esinesid Järvamaalt pärit folkmuusikud. Traditsiooniliste malevalaulu stiilis

"Holajumal" Anne Adams

lugudega astusid üles õed Taiga Laur ja Piret Sapp Sargverest, kes krooniti ka hiljem Järvamaa parimateks lauljateks. Veidi Vladimir Võssotskit meenutav oli Purdi kooli õpetaja Rain Mikseri looming ja ettekandelaad. Maamehelikult kohmakate, aga samas omapärastena tundusid Järva-Jaani noormehe Tarmo Puštšenko nukrad armastusluulud, mis temaatikat ja esitaja iga arvestades sisaldasid endas ka tubli annuse koomikaelementi. Kui nende esinejate loomingu väärtuse raskuspunkt asus peamiselt laulutekstides, siis Thea Kristali näol astus lavale esimene esineja, kes pani ennast ka muusikalises mõttes

tõsisemalt kuulama. Tema laulus "Muusikale" oli tõeliselt peenekoelist meloodiailu ja hingestatust.

Duo Anto Välimäe-Ivar Niit poolt esitatud lauludes oli märgata Soome emigreerunud tuntud Eesti rockmuusiku Tõnu Aare stiili jooni. Parima luuletõlgitsuse eest sai auhinna Marge Tombach Rakverest. Tema laulud rääkisid veest ja veinist. Teiseks esinejaks, kes jäi allakirjutatule eelkõige muusika poolest meelde, oli Rapla noormees Meelis Kommedant. Tema laule harmoonia oli kohati niivõrd omanäoline, et väljus tihti traditsiooniliste skeemijärgnevuste alt. Paraku jättis žürii selle noore andeka muusiku auhinnasaajate hulgas esile tõstmata.

Peale keskööd esinesid publikule ansamblite kõrval professionaalsed folkmuusikud Anne Adams, Peeter Randma ja Heilo Aadla. Neist esimene pälvis suurima tunnustuse - tiitli "Holajumal".

Koeru Holaöö näitas selgelt, et eesti keskmisele kuulajale on viimasel ajal vaimuvaese tümpsu kõrval hakanud uuesti huvi pakkuma ka veidi teiselaadsed muusikasuunad. Ja et taidlusmuusikute omaloomingu seast võib aeg-ajalt välja pudeneda tõelisi pärle.

AAARO PERTMANN

Eesti laul kõlaga heas keeles

Eesti Segakooride Liidu poolt 31. juulist 4. augustini korraldatud Puurmani III suvekoolis osales üle 200 laulja Eesti erinevaist paigust ja ka omal ajal Tartus eesti keelt õppinud jaapanlanna Mayumi Sakamoto. Osalusmaksu ja toiduraha tasusid enamasti koorid ise. Selle koha valis Eesti juhatuse liige, dirigent Valli Ilvik välja Puurmani vana pargi maagiliselt inspireeriva aura tõttu üle kahe aasta tagasi ning nüüdki on ta lossihoovis laulmisest vaimustatud: "Hämmastav akustiline efekt, laul kajab hoovi kaugemaski nurgas."

Avakontserdil laulis Lõuna-Eesti koorijuhtide segakoor Ugandi, kelle esimene ülesastumine oli sealsamas Puurmanis. Nüüd on kooril seljataga mitmeid kontserdireise Euroopasse ja igalt maalt uut repertuaari kaasa toodud.

Suvekooli kava oli mitmekesine. Lauljate päralt oli kultuurimaja, lossikool, lasteaed, isegi hoiupanga ruumid. Tavaliste solfedžo-, dirigeerimis- jne. tundide kõrval oli seekord palju aega antud keelele ja näitlemisele, juhendajaks Tartu rahvateatri näitleja Jaan Aitaja. Leiti, et ilusa laulu puhul peab olema ka hea keel. Meistrikursused viis läbi professor Kuno Areng.

Nagu varem, olid lauljail ka seekord kaasas lapsed. Noor dirigent Hendrik Vestmann leidis nendega hea kontakti. Lastele oli lauluvõistlus ning nad esinesid vanematega koos lõppkontserdil. Kirikumuusikakoorid laulsid ühiselt Kursi kirikus.

Lõõgatavaks vahelduseks tösisetele tundidele olid mitmed peod ja kontserdid. Eriti mõjus oli Kalmetu põhikooli vilistlaste kammerkoori korraldatud stiililõhtu lossis keskaegsete laulude ja tolle ajastu juurde kuuluva rõivastusega, dirigendiks Kalmetu muusikaõpetaja Allar Jakobson. "Õõ lossis oli müstiline," lausuvad pealtvaatajad pokaalidest veini rüübates.

Suvekoolis osalenud on ladusa korraldamise eest tänulikud

Suvekooli mõtte algataja Valli Ilvik koos kalmetulastega.

Puurmani vallavanemale hr. Paabile ja kultuurimaja direktressile pr. Kassile.

MALLE ELVETI tekst ja foto

Koorijuhtide seminar-laager Vigalas

18.-23. augustil toimus Vigalas traditsiooniline koorijuhtide ja muusikaõpetajate seminar-laager. Seekord oli üle mitme aasta jälle juhatajaks nende laagrite mõtte algataja Aksel Pajupuu, õppeajajuhatajaks Olev Oja.

Tänavu oli põhirõhk asetatud C. Kreegi Reekviemi harjutamisele, millega novembris sõidetakse Budapesti soomeugri rahvaste koorifestivalile. Selleks moodustatud projektkooris on lauljaid Kooriühingu segakoorist, Vabariiklikust Koorijuhtide Segakoorist, Tartu Tarmekost ja Non Troppost, Pärnu Ave Cantost, dirigendiks kaks aastat Viinis õppinud Olari Elts.

Teisipäeval käisid Ellerheina tüdrukud näitamas, et nad ei oska mitte ainult laulda, vaid jalgpalligi mängida.

Õpiti ka mitmeid uusi laule, 20. augustil tuldi välja esimese kontserdiga. Seda alustas laagrikoor Hendrik Vestmanni dirigeerimisel. Vaheldumisi astusid üles koorid Kuno Arengu, Olev Oja, Lilian Kaivu juhtimisel. Kavas oli rohkesti Veljo Tormise laule, helilooja ise viibis kuulajate hulgas. Hoogsa kontserdi lõpus esitatud Lilian Kaivu popurriikava "Variatsioonideta" haaras kaasa publikugi.

Seda kontserti kuulas muheldes ka Roman Toi. Tema kohtumisel õnnitleti teda hiljutise 80. sünnipäeva puhul, lilled andis üle Eesti Kooriühingu esimees Ants Soots. Saalitäie rahva poolt K. Arengu juhtimisel esitatud R. Toi laulu "Kõrs" kohta ütles helilooja ise, et ta kirjutas selle 30 aastat tagasi, kui märkas oma peas esimest halli juust ning et sedapuhku oli see hästi ette kantud.

R. Toi avaldas ka oma isiklikku seisukohta äsja lõppenud ESTO kohta. Tema arvates tuleks edaspidi laulupidu tantsupeost lahuse hoida, tugevate traditsioonidega ESTO tiksugu oma rada

ning laulukaare alla jäägu Eesti laulupidu - kaunis, võimas ja püha.

Järgmiseks üldlaulupeoks 1999. a. igapäevased ettevalmistused juba käivad suurele publikule silmatorkamatult. Selle üheks lülilik oli ka Vigala laager ning laulupidude administratiivne hing Ilmar Moss oli sealgi kohal.

MALLE ELVET

Viibisin Vigalas kohal ainult kaks viimast päeva.

Mitmete sõnaliste esinemiste hulgas oli osalejatele eriti meelde jäävaks Vardo Rumesseni neljaloenguline tsükkel romantismiajastu vokaalsümfooniilistest suurvormidest. Käsitledes Dvoraki, Brahmsi, Mendelssohni, Verdi jt. oratooriumižanris suurvorme, pidas ta kõigist paremaks Mahleri VII sümfooniad, leides, et see on võimsaim, mida inimene on eales loonud. Viimasena peatus ta R. Tobiasi "Joonase lähetamisel", hinnates seda Lääne autorite oratooriumidega võrdväärseks.

22. augusti I poolel esitasid Vigala sega- ja naiskoorid uusi eesti autorite koorilaule. Tänu K. Arengu hästi tehtud eeltööle kõlasid need kvaliteetselt.

Andrus Vahesalu kahes naiskoorilaulus domineerisid lüürilised meeolud, harmoonia osas oli põnevaid leide.

Muusikaakadeemia III kursuse tudengi Timo Steineri segakoorilaulus "Õö" oli modernsete helikäsitlusvõtete loodud põnev helimaaling. Tema teises, laulupeo otstarbeks loodud laulus olid ülekaalus lihtsamad, kuid meelde jäävad kompositsioonivõtted ja sellel on kõik eeldused leida kolapinda taidluskooride hulgas.

Vanameister Anti Marguste oli oma kahes laulus jäänud truuks rahvamuusika motiivistikust tulenevatele kõla-kombinatsioonidele. Ühe puhul mängis ta ise kaasa trianglit meenutaval omapärasel löökpiilil.

Ette kanti ka allkirjutatu "Ave Maria" segakoorile.

Publikul oli võimalus anda väljajagatud ankeetidel kirjalik hinnang uudisloomingule. Ankeeteerimise tulemused jäid aga laagri lõpuni avalikustamata.

Kahjuks peab nentima, et võrreldes aastatega 30-50 tagasi kirjutavad koorilaule praegu vaid noored algajad või ainult seda žanrit viljelevad vanemad autorid. Erandeid sellest reeglist on vähe - Tormis, Marguste, Eespere, Sisask. Koorid ja dirigendid ootavad, et meie tunnustatud sümfonistid teeksid aeg-ajalt sellesse žanrisse sisselõike.

Kontserdi II pooles esinesid Vabariiklik Noorte Puhkpilliorkester ja VOP Norra dirigendi J.-M. Dahle juhatusel.

Lõppkontserdil astus esimesena üles lähiminekis loodud ja juba praeguseks mitmel pool tunnustat leidnud Vabariiklik Neidude Koor, juhatas Helmut Steger Saksamaalt, levimuusika tõeline asjatundja. Selle žanri klassikal põhinev kava võeti publiku poolt hästi vastu.

Õhkkond muutus, kui projektkoor O. Eltsi juhtimisel tuli ette kandma katkendeid C. Kreegi Reekviemist. Nii dirigent kui koor on tugevad. Tööd, ka selles laagris, on tehtud palju, kuid näis, et ideaali pole veel saavutatud. Kohati jättis soovida sopranirühma intonatsiooniline puhtus.

Viimastena olid laval jällegi puhkpillimängijad, seekord H. Saade juhtimisel. Humoristlikus kavas oli üllatuslikke momente. Ehtsas olmemuusika stiilis kirjutatud D. Šostakoviči Valss nr. 2 manas silme ette sõjajärgsetes vene filmides nähtud pargipeod.

Laagri pidulik lõpetamine Vigala kooli saalis kujunes lõbusaks šouks, osalisteks nii kohalikud taidlejad kui laagriasukad.

AARO PERTMANN

70 aastat tagasi

September 1926

Alustaksin sõnumiga tolleaegsest Muusikalehest: "Huvi muusikalise hariduse vastu näib Tallinnas suuresti kasvavat, mida tunnistab haruldane tung Tallinna Konservatooriumisse, vaatamata, et õppemaks seal väga kõrge (15000 marka aastas). Nimelt on tänavu üle saja konservatooriumisse sisseastuda soovija. Kuna aga Haridusministeeriumi ettekirjutuse järgi tuleb õpilaste arvu, mis ulatas läinud õppeaastal üle 500, järk-järgult vähendada 350-ni, võidi neid vastu võtta ainult 30. Selle järele jääb tänavu konservatooriumisse üldse 450 õpilast. Õppemaksu kõrgusele vaatamata tuleb riigil iga õpilase kohta õige suur summa juurde maksta."

Tartu Konservatooriumi kunstinõukogu tegi aga haridusministeeriumile ettepaneku ülendada kooli senised direktorid Juhan Aavik ja August Nieländer professoriteks. Aavik leidis enda kohta professoriks saamise veel varajase olevat ega lubanud seda küsimust arutusele panna, Nieländeri kohta arvas aga haridusministeerium, et "tema teened koolitöö ega Eesti helitöö edendamise alal veel sellist kõrgendust ära teeninud ei ole".

Ühenduses Tartus peetud üliõpilaste päevadega esines 18. sept. Estonia kontserdisaalis ja 20. sept. Vanemuises koor **Suomen Ylioppilaiskunnan Laulajat**. Peale M. Härma "Meeste laulu" ja Reissingeri "Olav Trygvasoni" oli kõik ettekantud Soome oma. "Eeskujulik, peenelt nüansseeritud ja vägev üliõpilaste laul," kirjutas Vaba

Maa. Juhatas abidirigent V. J. Forsman (peadirigent oli kuulus prof. H. Klemetti). (Vt. ka lk. 24. - toim.)

Tallinna Koolinoorsoo Muusikaühing oli oma 5-aastase elu jooksul üle elanud mitu muutust. Alustatud oli Tallinna Koolinoorsoo Liidu muusikaosakonnana, mille juures tegutses 150-liikmeline laulukoor. Liidust eraldunult registreerus koor iseseisva muusikaühinguna. Anton Kasemetsa taktikepi all esineti peale kodumaa linnade ka Riias, 1924. aasta kevadel esitati 3 korda J. Haydni oratoorium "Aastaajad". Koos Kasemetsaga lahkus aga koorist palju lauljaid, nii et uus koorijuht Arkadius Krull pidi peaaegu otsast alustama. Alles 1925. aasta sügisel suudeti anda paar kontserti. Nüüd oli kooril jälle uus juhataja - Riho Päts.

Tallinna Jaani kiriku uueks koorijuhatajaks kutsuti helilooja Enn Vörk, kes kevadel oli lõpetanud Artur Kapi kompositsiooniklassi.

Hiljuti oli Eestimaa muusikapublikuttavaks saanud noore lootustandva lauljatar **Hella Clanman-Mõmtakiga**, kes õppinud Milaanos ning saanud seal oma andekusega isegi Itaalia riiklikku stipendiumi. 26. septembril esines ta Tallinnas Tütarlaste Kommertsgümnaasiumis.

Artur Lemba, kes käis seda kontserti kuulamas, leidis, et lauljataril on "anded Jumala armust, haruldaselt ilus hääl, täis metalli, mis tehniliselt juba tublisti välja töötatud intonatsiooni, hingamise, fileerimise suhtes ja suur, õige artistiline temperament ning soojus ettekandmises." Oma vennaga oli täiesti nõus prof. Theodor Lemba, lisades Päevalehes: "et pr. Clanman-Mõmtaki laulmise teeb veetlevaks "tema tugev

sisemiste tunnete edasiandmise võime, millega ta oma kuulajaid terve õhtu jooksul kütkestada ja kõita suudab."

Hella Clanman-Mõmtaki kontserdikavas olid Itaalia, Vene ja Eesti heliloojate aariad ning laulud, millest kõige parema mulje jätsid kaasakiskuva temperamendiga ettekantud aaria Rimski-Korsakovi ooperist "Tsaari mõrja".

Estonias tuli lavale **Oskar Straussi ooperit "Terezina"**. Tegelasid olid nii Napoleon, tema õde värsinna Borghese, armuke lauljatar Teresa ja marssal Lavalette. Nimiosalisena esines rohkem ooperilauljana tuntud Helmi Einer. Tema aariates ja duetis Alfres Sällikuga oleks tahtnud rohkem julgust, hoogu ja bravuuri. Hr. Sälliku hääl kõlas suvise puhkuse järele kevadisega võrreldes silmatorkavalt paremini, mille tõttu tal korda läks krahv Lavalette'i osa igakülgelt hästi kujundada. Väga hea Napoleoni kuju andis Paul Pinna. Muusikajuht Juhan Aavik täitis oma osa korrektselt.

Victor Corziliuse muusikaga ooperit "**Kevadfee**" hooaja esimese lavastusena oli Vanemuisesse kokku tõmmatud saalitäie publikut. Esietendus täitis talle pandud lootusi - see oli elav ja hästi käteõpitud. Mängus oli hoogu, millega Vanemuise ooperit just kiidelda ei võinud. Pr. Nanderi hääl oli tugevamaks läinud, mäng püsis aga seni nähtud väljendusvahendites. Rahuldav oli üliõpilaste trio koosseisus: K. Savi, A. Vaino ja P. Steinberg. Vanemuise ooperitähed E. Pöder-Roht mängis 16-aastast tütarlast Gundelit humoorikalt, oli naiivselt ninatark ja koduselt vaba. Tema partnerit - 17-aastast Teddyt - esitas A.

Vismann, luues usutava kooliõpilase kuju. Juhatas Juhan Simm.

Pärnu Endla kavandas ka sellesse hooaega muusikalavastusi. Kavatseti jõudu proovida ka Puccini ooperiga "Boheem" ja korrata Verdi "Traviata", pearõhk pidi aga jääma siisk operetile, milleks provintsiteatril oli rohkem jõudu. Plaanis oli Zelleri "Linnukaupleja", Harve "Mamselle Nitouche", Lehari "Clo-Clo", Oskar Straussi "Valse unistus" ja Falli "Magus kavalier". Muusikajuhina pidi jätkama Gustav David.

26. septembril esietenduski Endlas Lehari "**Clo-Clo**". Pärnu Postimees teatas, et "kaunis libedasti moodusid vaatused, venisid ainult vaheajad". Leiti, et sündmustik on küll koomiline, kuid labaste naljadega üle pipardatud. Ka muusika oli vähenõudlik ja sellegi esitamisega oli äpardusi. Arvustaja väitis, et "kuigi opereti koorilt nõutakse vähe, siiski ei tohiks seal ette tulla ebamuusikaalseid toone". Osalistest oli hea J. Tüür oma meeldiva draamaatilise soprana. Meeldis ka M. Rootsi laul, kuigi ta häälel puudus tarvilik tugevus. Nii mõnegi osatäitja lauluoskus oli nii vähene, et parem olnuks see kõnelemisega asendada. Nurisemist oli ka orkestri puhul - viiuleid oli vähe ning lonkas tasakaal puhk- ja keelpillide vahel.

Tartu muusika- ja teatrielu sai aga löögi võimeka tsellisti **Paul Berkovitsi** lahkumisega Riiga, kus ta võttis vastu teatri orkestri tsellorühma kontsertmeisteri koha. Tema suurele edule lätlaste seas mõjus otsustavalt kaasa menukas esinemine solistina sümfooniakontserdil, mida juhatas prof. H. Hagel Berliinist.

MATI MÄRTIN

Reportaaž ESTOIT

(Algus 4.5 lk.1)

saatis Karavani laul. Kogu see ilu võttis ka kõige kalgima südamega inimesel silmad märjaks.

Muud ettevõtmised

ESTO '96 kultuuripäevade raames toimus ka mitmeid teisi üritusi, seehulgas kontserte. Oli avatud mitu näitust, töötasid "Salakõrts" ja noorte ööklubi. 9. augustil toimus võimlemispidu ja ESTO '96 ball. ESTO muutsid värvikamaks ka Maailma noortekoori (World Youth Choir) kontserdil mitmel pool.

Meie külastasime 9. augustil toimunud Peterburi Eesti Kultuuriseltsi solistide kammermuusika kontserti Raekojas. Natalia Platonova esitas kolm klaveripala H. Ellerilt. Tunnustustvääriv oli Tatjana Turtsanovitsi (klaver) esitatud J. Räätsa "Marginaal". Esines

veel metsosopran Olga Voznessenskaja, kelle esitatud laulud kõlasid puhtas eesti keeles. Tal oli huvitav hääletämber ja kõlavärv. Peeter Laul mängis oma isa R. Laulu klaveripalu "Fanfaar", "Torupillilugu", "Armupiinad op. 20", esiettekandena kõlas "Sonaat nr. 3 op. 18". Ta esitusviis oli kuidagi täiesti eriline. Rein Laul õpetab praegu Peterburi konservatooriumis.

Kontserdil viibis ka Veljo Tormis, kes tutvustas publikule Rein Laulu ja tema loomingut.

11. augustil kell 10 toimus Oleviste kirikus kontsert-tänujumalateenistus Kaljo Raidi muusikaga. Sellega tähistati maestro 75. sünnipäeva.

Jumalateenistusel teenis EKB Liidu asepresident Helari Puu. Kaljo Raidi sooloteos "Kes võib meid lahutada" kõlas soprani Merje Topkini esituses. Kaljo Raidi muusikat laulis kammerkoor Gloria, dirigendid Margo Kõlar

ja Kersti Kuusk. Koraaliimprovisatsiooni soolotšellole "Kiida nüüd Issandat" esitas Allar Kaasik. Mängiti ka K. Raidi kaks spirituaalilõõtlust flöödile ja tsellole.

Sama päeva õhtul kell 18.00 toimus helilooja Raidi juubelikontsert Raekojas.

ESTO '96 päevad Tallinnas lõppesid 11. augustil. Estolasi aga ootasid külla saarlased (ESTO päevad Saaremaal 11.-12. august), tartlased (ESTO päevad Tartus 13.-18. august). 11. augustil toimus ka Paldiski päev. Igapähe oli võimalus valida talle meeldiv ja sobiv pidustuste jätkamise variant.

Lõpetuseks ütlesin minagi omalt poolt midagi: "Aitäh Sulle, ESTO, et jõudsid ka Eestisse! Kallid eestlased! Ootame teid tagasi nelja aasta pärast!"

Kirja pani

MARI BOGATKIN

Juubeleid ja sünniaastapäevi

Eesti professionaalsele klaverimängule alusepanija

Euroopa kultuuridega võrreldes nii hilja sündinud eesti professionaalne helikunst kogub tasapisi ajalist soliidust. Selle ühe paratamatu tunnusejoonena mattuvad algkibid aina uute laadestuste alla ja iga järgmine põlvkond hoolib kaugenevast üha vähem. Ometi on Puškin, Liiv ja kes kõik veel hoiatanud, et... Nõnda siis. Vaieldamatu autoriteet eesti pianismilool alal Virve Lippus¹ kirjutas Theodor Lembast (T. L.) ta 100. sünniaastapäeva puhul, et ta "oli üks neist vanadest "peterburlastest", kes panid aluse meie muusikakultuurile. Tema nimega on seotud professionaalse klaverimängu arengulugu Eestis peaaegu poole sajandi vältel. See on aeg, kuhu mahub nii kodumaise kontserdielu kui ka muusikahariduse süsteemi väljaarendamine. Temataolistel kultuuripioneeridel tuli astuda seitsmepenikoormasaabastega, et ületada meie muusikaelu mahajäämust oma aja üldisest tasemest ja luua neile, kes tulevad hiljem, soodsamaid lähteotsioone.² Lähteotsioonid teadupärast loodi, kuigi T. Lemba õpilastest saame sõjajärgse Eesti pianismi arendamisse otseselt panuse andnute seas nimetada pedagoogidest eredaimana vaid Karl Sillakivi (1911-1994).

Mis oli enne püramiidi alust?

19. sajandi klaveri hiilgeaeg läks alles vaimusele ärkavast maarahvast ka linnades silmahõõrumisega mööda, klaveripill oli kallis ja selle muretsemiseni jõuti üksnes jõukamates peredes, sedagi alles aastasaja lõpu poole. Vaid tõikadena, mis kõige vähemutki rahvuslikku klaverikultuuri arengut ei mõjutanud, saame esitada, et 1) tuntud Eesti Peterburi patrioodi vanema venna ja tema haridusteel abistaja Carl Karelli (1791-1857) sulest ilmusid 1816.-1817. aastal Tallinna sakslaste nädalaleheses mõned tillukesed salongitantsud³, 2) tema mõlemad tütre olid esimesi (pool)eesti verd isikuid, kes puhkpillimängijatest vendade Pärtelite - 1870. aastast alates - kõrval Peterburi konservatooriumis (PbK) õppinud: Maria 1873-76 laulu (ei lõpetanud), Emilie aga klaverit 1867-75 Gustav Krossi juures⁴, ent sellega ta jälged ka kaovad; 3) 1874-75 oli prof. van Arcki klaveriklassis kirjutas F. A. Saebelmann, kelle pianismialased saavutused piirdusid akompaneerimisega Paistus ja Viljandis ning vähesel määral ja kehvapoolse tasemega algõpetusega, sealhulgas Juhan Aavikule.⁵

Asjaarmastuslikku klaverimängu harrastati "püünel" eesotsas K. A. Hermanni, tema tütre Salme, A. Läte jt. 19. saj. lõpul siiski mainimisväärselt, kuid esimestest professionaalsetest klavhpillimängijatest istus esimesena klaveritoolile orelkunstnik R. Tobias, hiljem teisedki orelimehed eesotsas M. Lüdigi ja eriti M. Saarega, ent nemad juba uuel sajandil.

Miks eestlased läksid Peterburi just orelit õppima, sellest kirjutasin L. Homiliuse 150. sünniaastapäeva puhul Muusikalehe mulluses 5. numbris. Nüüd siis sellest, miks vendadest Lembadest said pianistid, kuigi Eestis nende, kõigepealt klaverisaatjate järele tekkis vajadus alles sajandivahetusel.

Isa Gustav ja õpiaastad

Gustav Lemba asus Tallinna elama 1870. aastast ja oli üks vähestest, kes sellal tundis klaverit kui instrumenti. Veelgi enam - ta otse elatus nende häälestamisest ja remondist, teenides lisa ka peenema rahva pidudel klaverimänguga. Ei üks ega teine teinud rikkaks, sestap pole õige omal ajal kultiveeritud mulje, nagu oluaks tema lastel PbK-s suguvendadest lahedam olnud õppida, pigem tuleks kõigi kolme - Theodori järel Ludmilla (lõpetas 1904 laulu) ja Arturi (1908 kahel erialal, mõlemad medaliga) - koolitamist pidada erakordseks saavutuseks.

Välismaalt

(Algus 8. lk-l)

Savonlinna festival: kokkuvõtted ja plaanid

Savonlinna festivali lõppedes tehti sellest kokkuvõtteid. Tänavu oli külastajaid 53 tuhat, veidi rohkem kui mullu. Huvi oli suur orkestrite esinemise vastu, ooperipileteid jäi 2000 müümata. Finantsiliselt on asjad korras. Halvad ilmad olid eksamik katusele ja see ei tulnud tal hästi välja. Direktor Paavo Suokko ütles, et hiljemalt aastaks 2000 chitatakse uus katus. Ka lava on plaanis renoveerida.

Tuleval aastal möödub Savonlinna esimesest ooperipidustusest 30 aastat. Festival algab 5. juulil, lõpeb 3. augustil. Uute ooperitena tulevad ettekandmisele Einojohani Rautavaaralt tellitud lugu Aleksis Kivist (peaosas Jorma Hynninen) ja Rogeiro Leoncavallo ooperipaari *Cavalleria Rusticana* ja *Bajazzo*. Esimese puhul on dirigendiks Markus Lehtinen. Leoncavallo teoseid juhatab Eri Klas. Peterburi Mariinski teater saabub tuleval aastal Wagneri *Parsifali* ja Borodini *Virts Igoriga*. Sel sajandil arendatakse koostööd veel Londoni, Washingtoni ja San Francisco ooperiteatritega.

STT-ETA

Helsingi Linnaorkester Jaapanis

Helsingi Linnaorkester annab septembris 14 kontserti mitmetes Jaapani linnades, muuhulgas Tokios ja Osakas. Kutsuja palvel esitatakse Sibelius - teist sümfooniati. Dirigeerivad Leif Segerstam ja Okko Kamu. Noor viiulivirtuoos Pekka Kuusisto esitab Sibeliusi viiulikontserdi. Samal ajal on Helsingis külas Lahti sümfooniaorkester ja Tampere linnaorkester. Lahtilasi juhatab Osmo Vänskä, tamperelasi aga peadirigendile Tuomas Olelale lisaks tema õpetaja, legendaarne 93-aastane Ilja Mussin Peterburist.

STT-ETA

120

10. oktoobril 1876 sündinud Theodorist on teada, et ta 5-aastaselt mängis kuulnud lugusid järele ja improviseeris lodusalt. Nii juhtuski, et päris poisikesena hakkas ta salongides isale sekundeerima, äratades sellega mõistagi imetlust. Vaimustunute seas leidis õnneks ka keegi järelemõtlikum inimene (paruness Girard), kes pakkus õpinguteks tuge, kuid tingimusel, et poissi enam tantsutamiseks ei kasutataks. Nii hakkaski Teo saama klaveritunde organist Greiffenhagenilt, kelle õpetamisviisi osutus aga õige kummaliseks: mängu kuulunud ta kõrvaltoast, lugenud vead endamisi kokku, käskinud need poisil ise ära arvata ja järgmiseks tunniks kõrvaldada! Nii ei jõutud kaugele, uueks õpetajaks leiti Liszti õpilase Winterbergi õpilane Carl Werner, kellega sai juba aastase tööga esitusküpseks ka Liszti Rigoletto-parafraas. Selle triumfaalne esitus Reaalkooli aulas vapustas kõige enam 14-aastast Teod ennast, ja niivõrd, et ta veenis papat lubama gümnaasiumi (V klassi!) pooleli jätma ning end ainuüksi harjutamisele pühendama. Mängiski siis 6-7 tundi päevas, sealjuures üksnes gammast 2 tundi! Füüsilise vormi eest hoolitses raskejõustikuga, tegi tõsteharjutusi - kontrastina väledatele etüüdid, mis toona moodustasidki ta põhirepertuaari!

Kahjuks osutus ka hr. Werner diletandiks, sisuline areng seisus ning ka tehnika omandamisel käidi radu, mis andsid tükk aega hiljemgi, veel 1897. a., PbK III kursuse eksamiprotokollis põhjuse märkuseks: "Võimekas ja virtuoslike eeldustega, kuid jämedavõitu ega ole siiani vabanenud halbade diletantlikest harjumustest."⁶

Peterburgi oli T. Lemba saanud 1893. aastal, pöördus isiklikult Anton Rubinsteini poole, kes kuulas ta mängu ja andis oma õnnistuse. Ka stipendiumile (mis toona ei tähendanud muud kui õppemaksumat vabastamist). Esimeseks õpetajaks oli tugev tegevpianist ja Maria-teatri dirigent Felix Blumenfeldt, ent üleminek kuuls van Arcki juurde andis arengule märgatava kiirenduse. Too mees oli vähese jutuga, kuid nõudis, et tema ettemängimise järel õpilane lennult hoomaks, kuidas seda või teist fraasi, lõiku jne. on teha vaja. Aga pärast üht omapoolset ebaõnnestunud katset lubas ta T. Lembal ise repertuaari valida.

Olmelisel kodusest toest ei piisanud ja nagu pea kõik meie "konservatoristid", andis T. Lemba eratunde, akompaneeris, käis metropoli klaverivabrikutes pille demonstreerimas jmt. Jalulisejana aitas õde-vendagi (Arturile oli ka esimesena õpetaja ning PbK-sse juhataja).

(Järgneb)

Ivalo Randalu

1 V. Lippus (1926-90) kaitses 1980. a. Leningradis kunstiteaduste kandidaadi väitekirja nimelt teemal "Pianismi arengujooni Eestis kuni 1940. aastani", on avaldanud artikleid klaverimängu ja -ajaloo valdkonnas (vt. EMBL lk. 128). Tema 1976. aasta artiklile on toetunud siinseski kirjutises üsna olulisel määral.

2 Sirp ja Vasar nr. 42, 15. okt. 1976.

3 Vt. EMBL lk. 78; tõika on produtseeritud tegelikult kõigis C. Karelli käsitavates üllitistes.

4 V. Lippus annab diplomaastaaks 1874 ("Muusikalisi lehekülgi", Tall. 1979 lk. 16). G. Krossist (1831-85) on juttu TMK-s nr. 4 aastast 1985 lk. 81-83. Kui tõestuks tema eesti päritolu, oleks ta esimene eestlane, kes kohe PbK avamisel 1862 asus seal õppima (A. Rubinsteini juures).

5 Nõrgaks on Saebelmanni õpetajaoskusi hinnanud J. Aavik ise oma "Mälestustes" (Toronto, 1959, lk. 214).

6 Leningradi Riiklik Ajalooarhiiv, f. 361/L - 2320.

TA EI TALUNUD INTRIIGE

9. septembril 1901 sündis Tõstamaa kiriku köstril ja õde-ämmaemandal viies laps, kes sai nimeks Artur. Nagu see nooremate laste puhul ikka, ei märganud vanemad, millal hakkasid Arturil muusikalised huvid ja anded tõsisemalt avalduma. Oldi harjunud, et lapsed kõik musitseerisid ja sageli tekkis klaveri kasutamisel järjekord. Aastaid tagasi kuulsin ühelt üsna eakalt tõstamaalasel, et köstrimajast mõõdumisel kostis sealt alati pillimängu - klaveri, viiuli, harmooniumi helisid, vahel kõigi nende kolme pilli koosmängu. Agaraim olnud köstripere noorim poeg Artur.

Pärnusse elama asunult algasid Artur Uritammel süstemaatilised klaveriõpingud. Teismelisena olnud ta juba üsna võimekas kontsertmeister Pärnusse gastroleerima tulnud nimekatele solistidele, nagu Alfred Sällik, Benno Hansen, Aleksander Arder, Alfred Pappmehl jt. Selgeks kujunes ka tulevase elukutse valik: muusikuks, pianistik. Sooritanud edukalt eksamid Tallinna Konservatooriumisse, õnnestus tal saada prof. Artur Lemba õpilaseks. Peagi suunas õpetaja ta oma abikaasa Sophia Lemba viiuliklassi klaverisaatjaks. Varsti tuli teinegi pakkumine lauljannalt Mathilde Lüdig-Sinkelilt tema lauluklassi kontsertmeisteri kohale. Ei jäänud tulemata kolmaski samalaadne ettepanek, seekord kooli uuel direktorilt Jaan Tammelt. Ansamblimäng ei tekitanud A. Uritammele raskusi.

Suure pere lapsena teenis noormees juba keskkooli päevil lisa leivaraha tummfilmiaegses kinos ja sageli poole ööni restoranide orkestrites. Pidevalt sellise suure pinge all õppides ja töötades tekkis tal tõsine häire silmadega, mille tõttu tuli õpingud ajutiselt katkestada. Vaevalt uuesti alustanud, tabas teda raske õnnetus vasaku jalaga, mille tulemusena tuli loobuda klaveriõpingutest. Võib arvata, milline traagika oli see noorukile.

Järgnesid tööaastad põlumehena vanemale vennale kuuluvas Kaiu mõisas, mis oli omandatud vaprust eest Vabadussõjas.

Murrangu tõi juhuslik kohtumine endise õpetaja professor Adolf Vedroga. Sirvides Artur Uritamme jõudehetkil kirjapandud kompositsioonikatsetusi, hakkas too teda

Mennutades Artur Uritamme

veenma uuesti konservatooriumisse astuma. 1934. aastal alustas Artur Uritamm taas muusikaõpingutega professor Artur Kapi kompositsiooniklassis. Selle kuueaastase kursuse lõpetas ta kolme aastaga *cum laude*, diplomil hindeiks vaid väga hea ja õige hea.

1938. aasta algas noorele heliloojale loominguks edukalt. Eesti Akadeemilise Helikunsti Seltsi lühipalade võistlusel omistati üle 40 võistluspala seast Artur Uritammele kaks esimest kohta - klaveripala "Kevadele" eest esimene ning "Torupill ja viiul" eest teine koht. Aasta hiljem määrati temale H. Mauritza nimeline stipendium õppereisiks välismaale. Esiolguks mõeldud õpingust Saksamaal tuli loobuda kiiresti arenevate poliitiliste sündmuste tõttu. Kuna stipendium jäi kehtima, kasutas ta selle 1940. aastal Nõukogude Venemaa muusikaeluga tutvumiseks. Toimusid väga huvitavad kohtumised Leningradis ja Moskvas silmapaistvate muusikutega, nagu D. Šostakovitš, A. Hatšaturjan, pianist P. Serebrjakov jt. Täius ka unistus külastada oma lemmikhelilooja P. Tšaikovski majamuuseumi Klinis. Neist meeleoludest kantult kirjutas ta küllaltki vaimustunult ajalehtedele ja ajakirjale "Teater ja muusika". Mõningate kolleegide poolt tekitasid need Saksa okupatsiooni ajal väärarvamused.

Artur Uritamm ei talunud intriige ei siis ega hiljemgi. Ta lahkus konservatooriumi inspektori kohalt, asudes elama oma esivanemate sünnipaika Läänemaal, kuhu insenerist vend talle üüris peremeheta jäänud Kolovere jahu- ja saeveski. Seal töötas ta juhatajana ja möldrina. Teadagi polnud sellise töökoormuse juures mõeldav leida aega heliloominguks. Küll aga musitseeriti meie kodus palju.

Sõjapõgenikena elas meie juures koos perega laulopedagoog Linda Saul. Tema viuldajast abikaasa Voldemar Saul täitis veskis kütja ja möldri kohustusi. Meie kodus taastas helilooja Eduard Oja oma laulumängu

"Rätsep Õhk ja tema õnneloos" kogu muusikalise materjali, mis oli hävinud õhurünnakul koos Töölisteatriga. Selle juures olid talle asendamatuks abilisteks Töölisteatri muusikajuht Linda Saul poegade Peetri ja Jaaniga, kes emaga proovidel olles olid talletanud nii teksti kui muusika.

1945. aastal kutsuti Artur Uritamm Tallinna Muusikakooli direktoriks ja ajalehe Sirp ja Vasar muusikatoimetajaks. Olime äsja jäänud Kolovere lossis tekkinud tulekahju tõttu koduta ja Artur Uritamm võttis selle pakkumise vastu, kuna lubati peatselt anda Tallinnas elamispiind. Lubadus jäi aga täitmata ka siis, kui meil tuli omanikele tagastada ajutine elamispaik kütmissuutõlmelusest suvemajas Meriväljal. Nii lõppes see periood.

1946. aasta viis meid tagasi Kullamaale, seekord kiriku organistik, hiljem ka köstri kohutuste täitjaks. Muusikafondi direktori kohalt kiriku teenistusse - niisugune elumuudatus tekitas palju kõmu ja pahameelt Heliloojate Liidus ja kõrgemates instantsides. Sellesse ajajärku kuulub ka Artur Uritamme väljajähtmine Heliloojate Liidust.

Jällegi tekkis probleem elamispiinnaga, kui Kullamaa pastoraati, kus elasime, asutati haigla. Samal ajal sai kogudus endale tubli pastori koos abikaasast organistik. Meie selleks ajaks kuueliikmeliseks kasvanud pere kolis Jõgisooale, kus Artur Uritamm sai töökoha jahu- ja villaveski juhatajana. Seejärel periood oli tüürke, sest korterisse, kus elasime, paigutati kolhoosikontor. 1951-1956 töötas A. Uritamm Märjamaa keskkooli muusikaõpetajana ja alevi fotograafina. Ka seal, väikeses kahetoalises korteris, osutus heliloominguline tegevus võimatuks.

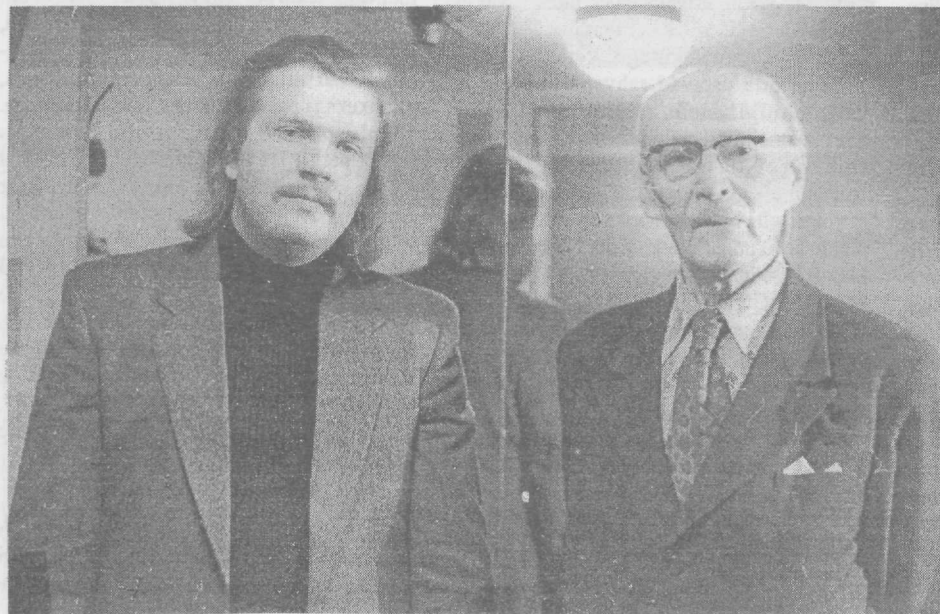
1956. aastast kuni pensionile jäämiseni 1976. aastal oli A. Uritamm Pärnu lastemuusikakoolis klaveri- ja literatuuriõpetaja, aastaid ka õppealajuhataja. Alles lühikeseks jäänud pensionipõlves avanes tal mõningane võimalus heliloominguliseks tegevuseks, ent siis peamiselt varajasemate tööde redigeerimisena. 1982. aastal, pisut enne 81-aastaseks saamist, sängitati Artur Uritamm Pärnu Alevi kalmistu põlispuude alla igavesse unele.

Saatuslikest asjaoludest tingitult ei ole Artur Uritamme helilooming arviliselt suur. Tema instrumentaalmuusikat ja sümfoniilisi poeeme on hinnatud ja esitanud Neeme Järvi, Peeter Lilje, Kalle Randalu, Ines Rannap, Robert Kasemägi, Tiiu Peäske, klaveriduo Nataly Sakkos ja Toivo Peäske jt. Nende mainekate interpretide poolt on see muusika salvestatud, Kalle Randalult ka heliplaadistatud. Aegajalt kuuleb neid lugusid raadio vahendusel.

Kui minult, tema abikaasalt, ühel ta juubelil küsiti, mis meenub mulle temast kõigepealt, vastasin: "Küllap see, et ta karjääri huvides ei läinud vastuollu oma töökspidamistega." Nüüd lisaksin veel: ta oli hoolitseva pereisa, oma mitmekülsete huvide ja laia silmaringiga nõuandjaks paljudele, kes teda austusega meenutavad.

95

13. aprillil 1981 Estonias pärast kontserti, kus Kalle Randalu mängis A. Uritamme "Sonaat-epitaafi."

Ellen Uritamm

Kahe kuuga neljal välismaisel folkloorifestivalil

Viimase paarikümne aasta jooksul on folkloorifestivalid muutunud tähelepanuväärivaks kultuurisündmuseks kogu maailmas. Selleks on mitmeid põhjusi, kuid üheks tõeajaks on kindlasti CIOFF-i (Rahvusvaheline Folkloorifestivalide ja Rahvakunsti Nõukogu) eesmärgikindel tegevus.

Eesti ansambleid on viimasel ajal käinud välismaal palju. Oma ameti tõttu olen selle suvel koos meie rühmadega osa võtnud mitmest välisfestivalist, olles seejuures täitnud erinevaid rolle - olnud reisijuht, külaline-vaatleja, lektor ja isegi tõlk. Võimalus näha festivale nii seest- kui väljastpoolt on andnud mulle hindamatu "kapitali" analüüsiks ja võrdluseks. Toimub ju Eestimaa algurvalt festivale - Võru Folkloorifestival, Viljandi Pärimusmuusika Festival, Pärnumaa pirand jt. Maailma silmis ehk tuntuim on CIOFF-i festival Baltica.

CIOFF-i Rahvusvaheline Folkloorifestival
JUTAJAISET

12.-16. juuni, Rovaniemi

9 välisriigi seas oli Eesti Tantsujuhtide Rahvatantsurühm (ETR) Ülo Luhti käe all. Nagu ütles reklaamivõldik, soovisid korraldajad festivalist kujundada kogu Põhjala ja Soome kaalukaima kultuurisündmuse. Tahtmine on taevariik, kuid tegelikult varjutasid päevi kestev vihm, suve kohta ebataoliselt jahe ilm ning korraldajate (peakorraldaja Lapin Nuorisuon Liitto) kogemuste ja oskuste vähesus suurürituste osas. Ehkki Jutajaiset (tõlkes: põdrakasvatajate paigast paika liikumine) on seljataga pikk ajalugu, mil festival rändas paigast paika mööda Lapimaad, viidi see Rovaniemis läbi teist korda, kusjuures esmakordselt CIOFF-i egiidi all.

Festivali rikkuseks olid väga head rühmad, mitmed neist kutselised (Senegal, Jakuutia, Boliivia). ETR-i teadustuses öeldi: kutseline rühm, kes teeb proove üks kord aastas! Minule oli suurimaks elamuseks ETR-i stiilus ja väarikus oma kava esitamisel. Kahjuks anti täispika kavaga (20 min.) esinemisvõimalus vaid ühel korral Lappialtal. Muud esinemised olid vaid 5-8-min. etteasted festivali telgis või vabas õhus.

Kenasti tuli oma ülesandega toime muusikarühm VIHAR Viiratsist, kelle põhitugevus ei ole sugugi tantsurühma saatmine. Tahan väga loota, et rühm sai folkloorse muusika "maitse suhu" ja tuleb iseseisva rühmana järgmisele Eesti Balticalle (1998). Niisuguseid muusikarühmi, kus võrdsest tugevad on nii laul kui pillivaldamine, on meil ju suhteliselt vähe.

Suurim etteheide rühma poolt korraldajatele oli see, et polnud võimalust kohtuda teiste rühmadega (pealegi paduvihmas). Kuid "kompensatsiooniks" vennastusid-õstusid ETR ja Vihar kenasti. Omaette elamuseks kujunes Jõuluvana külastamine, millest paljudele jäid mälestuseks kaunid pildid koos Jõuluvana. (Kui tore lastele ja lastelastele näidata!)

CIOFF-i Rahvusvaheline Folkloorifestival
PISPAHAN SOTTIISI

2.-7. juuli, Tampere

Osa võtma olid kutsutud teiste hulgas Eesti, Läti ja Leedu lasterühmad, kellel paluti ette valmistada võimalikult autentsel materjalil põhinev kava (nagu hiljem selgus, oli see korralduskomitee ühe liikme, Soome Noorsooliidu tantsuspetsialisti Aimo Hentineni protest juba ülimalt stiliseerunud festivali vastu). Meie rühmad õigustasid ootusi igati. Oma loomuliku ja rahuliku

Tuulepill Hollandi festivali rongkäigus.

esinemismaneeriga paistsid nad heas mõttes teiste hulgast silma ja pälvivad publiku sümpaatiat. Eestit esindas Tartu folkloorirühm VAIKE HELLERO **Janika Orase** juhtimisel.

Festivali korraldus oli hea, rühmad tasemelt ja esituslaadilt väga erinevad. Siinkohal tahan esinejatest esile tõsta Ungari rahvamuusikaansambli Muzsikas, kes festivali ajalehe eriväljaandes ütles: "Me ei taha modernseid kõlasi. Mängime tihti koos vanade külamuusikutega, kellelt õpime. Tahame olla ustavad rahvapärismuusika ja vanadele pillidele. Nüüd on Ungari tulevikuunelm EL liikmestaatus. Ametlikus kultuuripoliitikas valitseb suund "Olgem ennekõike eurooplased". Meile aga tundub, et võime olla head eurooplased vaid siis, kui oleme head ungarlased." Kõik pillimehed on klassikalise muusikaharidusega ja nad teevad koostööd Ungari Teaduste Akadeemiaga. Rühma esinemist kuulas publik hinge kinni pidades ja aplausiga ei olnud kitsid. Kes julgeks veel öelda, et autentne folkloor on igav ega "lähe publikule peale"?

Festivali programm oli äärmiselt kirev ja üritusi oli nii palju, et parima tahtmise korral ei olnud võimalik kõike haarata. Põhilavad olid lageda taeva all ja kõik need päevad aina sadas ja sadas.

Festivali programmis olid veel uue koreograafia võistlus Soome rühmadele, sottiisi võistlus paaridele ja seminar "Rahvusvaheline koostöö folklooriliikumises". Esinesin seal ettekandega "Eesti

kui uustulnuk folklooriliikumises". Ettekandele järgnevates aruteludes toodi esile meie folklooritegevuse plussid: toimiv organisatsioon, mis tagab üle-eestilise koostöö; harrastajate nõustamine uurijate poolt ja meie festivalide autentsusele pürgiv suunitlus.

CIOFF-i I Ülemaailmne Folkloorifestival
FOLKLORIADA

12.-21. juuli, Brunssum, Holland

Osa võttis 62 CIOFF-i liikmesriiki, nende hulgas oli Eesti esindatud pereansambliga TUULEPILL Valgamaalt meile kõigile tuntud Ants Tauliga eesotsas. Tuulepill oli mitmes mõttes eriline rühm: folkloori alal pererühm, koosseisus kõige noorem osavõtja - 4-aastane Tõnis Taul - ja Jaapani CIOFF-i poolt korraldatud joonistusvõistluse võitja 12-aastane Triinu Taul. Koos viie hollandi lapsega pälvis Triinu Folkloriada saadiku staatuse ja talle võimaldatakse tasuta sõita aastal 2000 Jaapani toimuvale II Folkloorifestivalile ja osavõtta sellest tasuta. Kuna festival väärrib pikemat lahtirääkimist, siis soovitan asjastu vitatut lugeda 29. juuli Eesti Päevalehte, kus ilmus Vaike Sarve pikem kirjutis.

Lõpetuseks pilguheit väikesele ja kodusele festivalile.

PUSKASOITOT

8.-11. august, Vääksy, Soome

Asikkala maahärra Matti Rantaneni algatusena 4 aastat tagasi sündinud PUSKASOITUT (otsene tõlge: põõsas mängimine, mis viitab vabale musitseerimisele) on Soome ja Baltimaade rahvamuusikute kokkutulek, mis on aasta-aastalt muutunud üha populaarsemaks. Sellel väikesel festivalil on kõike, mida üks suur ei saagi pakkuda. Kui suurel festivalil on rühm nagu tilk meres, siis väikesel on rühm meri ise. Kohe saadakse omavahel ja korraldajatega tuttavaks, tekib peretunne, mis innustab kõiki. Ehkki igal rühmal on ka omaette esinemised, leiab piisavalt vaba aega koosmusitseerimiseks, ekskursioonideks, piknikeks ja paadisõitudeks koos muusikaga.

Balti rühmad festivalil olid Saaremaa külakapell PIHTLA MANNID, Leedus Kuparas ning Lätist 2 muusikut, abielupaar Andris ja Aida. Hommikust hilisõhtuni oli rühmadega koos Vääksy kultuurijuht Markku Niemeläinen kogu oma perega. Kontaktid soome muusikutega on vabad, keel ei ole probleem, sest muusika räägib ise enda eest. Kunstilise külje eest hoolitseb Soome Rahvamuusika Liit, kellega oleme lepingulistest koostöösuhetest alates 1989. aastast. Puskasoitot ongi üks meie ühistegevuse projekte.

ANNE OJALO,

CIOFF-i Eesti Rahvussektsiooni
vastutav sekretär

Külas Austraalia eestlastest muusikutel

LÕUNA-AUSTRAALIA OOPERI ÜKS RAJAJATEST ON MULGIMAA MEES

Austraalia üks mainekamaid kultuuritegelasi on eestlane **LEMBIT HÄRM**, kes praegu peab oma Adelaide'i kodus pensionäripõlve.

75 aastat tagasi Viljandi tuntud pedagoogi ja orkestrijahi August Härmi perre sündinud poeg valis isa eeskujul muusikutee. Gümnaasiumis mängis ta kooli sümfooniaorkestris tšellot ja linna puhkpilliorkestris baritoni, hiljem alustas lauluõpinguid Walter Blossfeldti laulustuudios, mida peeti oma aja üheks tähelepanuväärsemaks Eestis.

Sõja ajal tuli Tartu Ülikooli majandustudengil vahetada konspektid sõdurisinel vastu. Sõdimistele pandi punkt põgenikelaagris Saksamaal. Sealt õnnestus Lembit Härmil pääseda Detmoldi konservatooriumi, kuid seegi kõrgkool jäi pooleli: avanes võimalus oma edasist eluteed seada Austraalias...

Tema mugava kodu tohtu suurest võdrastetoa aknast paistab hooldatud aed: korralikult pügatud muru, lilled ja kased on parimas elujõus. Toas aga köidavad pilku

arvukad raamatud ja noodid, kingitused maestrole, maalid ja klaver.

Perenaine Aino valab kohvi ning serveerib suussulavat pizdat. Hoolitsevalt tõstab ta abikaasa ette vajalikke noodiraamatuid ja fotosid. Tundub, nagu oleksin sellelt igavese suve maalt jõudnud korraga Eestisse. Nii kodune on kõik, nii tüüpiline loominguinimese pesapaigale.

Hetk vaikust, enne kui peremees Lembit Härm võtab aja tagasi vaadata. "Arvan, et laulu alal olnuks mul Euroopas raskem läbi lüüa," ütleb ta algatuseks. Lisaks oli esimesest kohalejõudmise hetkest selge, et Austraalias eladis inimesed hästi: süüa oli palju, igal töölisel oma auto..."

Töö kõrvalt alustas Lembit Härm lauluõpinguid konservatooriumis ja võttis teooriatunde Alison Holderilt. Kui 1955. aastal kõrgkoolidiplom taskus, kutsuti ta

solistiksi Lõuna-Austraalia Ooperikompanii juurde.

"See oli siinse ooperi sünd, sest oma ooperit Lõuna-Austraalia osariigil veel polnud. Laulsin kaasa kõigis tükkides ja kriitikutelt pälvisin positiivsed arvustused. Peaosalisena mängisin Don Jose "Carmenis", Syd El Kari "Kõrbelaulus", notarit "La Somnambulas", Hussarit "Mustlasparunis". Meeldiv üllatus - peavõit - tuli mulle Austraalia amatöörlauljate konkursilt ja avas ABC raadio ukсед, kus ma 20 aasta jooksul laulsin väga palju eesti laule.

Pikk aeg on kulunud ka Adelaide'i Eesti Maja juures kaasa lüües. Algul solistina tähtpäevapidustustel, 1967-1993 Adelaide'i Eesti Meeskoori dirigendina. Olen juhatanud meeskoore ESTO-1 1988 ja Toronto Ülimaaailmsel Eesti päevadel, loomulikult ka Austraalia eestlaste suurkogunemistel," meenutab maestro.

Et siinsel rahval oleks väärt viise, on Lembit Härm loonud üle paarikümne laulu ja teinud hulga seadeid, mis jõudnud Austraaliast kaugemalegi. Populaarsemad neist on "Häälekene", "Õnnis svine öö" ja "Järv".

Palju on ansambleid, triosid ja soliste, kellele Lembit Härm on õpetanud ilusaid eesti laule.

Lembit Härmi lähemalt tundnud inimesed väidavad, et suurima tuntuse on ta pälvinud võluva lauljana. Heasüdamliku, väga tööka ja tasakaalukana on ta suureks eeskujuks oma kolmele tütrele ja lastelastele. Abikaasa Aino peab oma teise poole olulisemaks vooruseks positiivset ellusuhtumist.

Küllap see kõik kokku on toonud maestrole teguderohke elutee ja kuulajate lugupidamise. Kahju ainult, et ülekohtuselt vara viis Parkinsoni-tõbi sirgeselgse dirigendi koori eest koduseinte vahele. Ometi elab hing siingi kaasa Adelaide'i eestlaskonna kultuurielule.

Meeskoorile nootide kirjutamine on pooleli.

Mõni laul on tegemisel.

Jõudu ja vaprust!

SIRJE VILL

Koos abikaasa Ainoga.

Rein Villa foto.

LUTZ LESLE

UUS MUUSIKA AAFRIKAST

"Ma armastan kõiki," teatas ta teesklemata. "Kõik inimesed on ometi vennad, olgu nad mustad, valged, kollased või punased." Bantud olid kaua aega ainsad inimesed Francise jaoks, kellega ta suhtles, enne kui ta tuli Ugandast esmakordselt suurlinna. Bantud on ka tänaseni jäänud nüüdseks filoloogi hariduse omandanud Bebeyle väga olulisteks. Aafrika ühes keeles esinev sõna "bantu" tähendab mauseas tõlkes inimest.

"Ma ei müü midagi, ma ei osta

midagi, ma ootan siin õhtuni, kuni armastuslaul hakkab kaikuma mangopuu rohelistes lehtedes," on öeldud Francis Bebey laulus "Kõik inimesed on mustad", mis on välja antud Hammeri kirjatuse poolt Wuppertalis. "Aeg on antud õnne tunda ega midagi muud soovida," ütleb selle autor oma sõnumis.

Põnev instrument on sanza, aafrika põidklaver, millega paljuresinud Bebey võlub oma publikut. Tema metallkeeled on nagu isa, ema, vanavanemad,

lapsed ja lapselapsed. Bebey raputab oma väikest instrumenti nii, et selle sisemuses hakkab miski tärisevat kõla tekitama. "Kas te kuulete oma esivanemate hääli," küsib ta seejärel publikult. Kes aga nüüd irvitab või üleolevalt suhtub, seda karistab Bebey sõnade järgi Aafrika Suur Vanaema oma nõidumisega.

On kaks asja, millega too must muusik siiani pole veel täiesti harjunud. Üks on kellaaeg ja teine omaloodud laulude üleskirjutamine. "Aeg on nagu jõgi. Sa taipad seda, kui sa ükskord õpid üksindust tundma," oli ema väikestele Francisele öelnud, kui see mõnikord millegagi kaua rahul ei suutnud olla.

"Hua, hua-hua-hua" laulab poeet ja laululooja Francis Bebey üksinda laval. Ta lööb labakäega vastu oma rinda vaikselt rütmiga kaasa. Seejärel lalib ta nagu väike laps ja karendab siis oma hääle jällegi vanainimese kombel kähedaks ja väsinuks. Terve elulugu on peidus ühes vaikselt ohkes, lõpmatut rõõmujoovastust väljendab üksainus hõise-uhkus ja alandlikkus ühekorraga, kõiksuse väljendus, kus esinevad samaaegselt koos kosmos, tuul, liiv, tähed ja esmajooned müüdiigi inimene.

Professor Lutz Lesle on tegev muusikaajakirjanikuna ja pedagoogina Lübecki Muusikaülikoolis ja Hamburgi muusikakoolis.

Francis Bebey

Vaatomata eurooplastest kolonisaatorite tulekuga kaasnenud suurtele muutustele Aafrika hõimude elu-olus, pole selle maailmajao muusikas erilisi muudatusi toimunud. Euroopa muusikale omased arendusvõtted on siinsele muusikale täiesti võõrad. Aafrika muusikas ei leia me midagi sellist, mida võiks nimetada näiteks teemade läbiviimiseks või motiiviliseks töötluks. Selles muusikas on palju improvisatsioonilisust, kuid ometi ei mõju see kaootilisena. Tä elab tänu nendele funktsioonidele, milleks teda igapäevaelus tarvitatakse. Nii nagu ka need laulud ja nägemused, mida Francis Bebey vastumeelselt üles kirjutab, sest nad on ju tegelikult mõeldud rohkem kellelegi esitamiseks ja jutustamiseks kui üleskirjutamiseks.

Bebey arvates pole bantu keelt võimalik tihti otse sõna-sõnalt tõlkida. Oma loomingus toetub ta paralleelselt inglise, prantsuse ja oma emakeelele. See võimaldab tal selgemalt ja täpsemalt edasi anda aafriklase mõttemaailmale omaseid mõisteid.

"Meie keeles puudub näiteks selline sõna, mis tähistaks muusikat. Heli tekitamine, laulmine, mängimine ja tantsimine - neid kõiki tähistab mõiste "elü", toob Bebey ühe iseloomuliku näite. Mõistete eritähenduslikkust erinevate kultuuride kontekstis koges Bebey esmakordselt Euroopat ja Ameerikat külastades.

Aafrika muusikat samastatakse tihti peale ekstaatiliste trummirütmidega, aga ka reggae-ekspordiga LAV-ist või rumbabuümiga Zairist. Ometi leidub sellel kontinendil ka hoopis teistlaadi muusikat, mida esitatakse selliste pillidega, nagu on klaver, flööt, klarnet, fagott ja

tromboon. Või siis näiteks tervenisti mustadest muusikutest koosnev keelpillikvartett. Sellele kontrastsale suunale on muusikute hulgas antud ka sümboolne nimetus: "musta kontinendi valge plekk". Selleks "valgeks plekiks" loetakse Casablancas, Kairos ja LAV-is loodud kunstmuusikat.

Kas ei peitu selles kummaline paradoks? Ühelt poolt F. Bebey improvisatsioonilähedane ettekandestil ja Musta Mandri suuline sõna- ja muusikakultuur ning teiselt poolt täpselt noteeritud "oopusemuusika", mille publiku põhiosa moodustab erudeeritud kuulajaskond. Kunstmuusika Aafrikas? Võib-olla ehk Egiptuses ja Marokos või tugevalt euroopaliku kultuurisuunitusega LAV-is. Aga Kamerunis, Gaanas, Nigeerias, Keenias, Ugandas, Togos?

Jah, see kõik eksisteerib reaalselt. Nende maade kunstmuusikast on kuulsas Kronos Quartet'i poolt välja antud isegi CD-d. Enamik neist teostest põhineb folkloorse päritoluga materjalil, mida on Kronos Quarteti jaoks kunstipäraselt töödeldud - Aafrika pildid, võsaromansid jms. Või siis Aafrika hõimude religiooniga seotud teosed, nagu seda on näiteks Ugandast pärit ja Belgia Kuningliku Ülikooli lõpetanud Lawrence Justinian Tamasuza aastatel 1988-93 sündinud looming.

Millistes kohtades on kättesaadav Aafrikas komponeeritud muusika? Sellega on võimalik tutvuda Bayreuthi Ülikoolis, niinimetatud Iwalewamajas, kus asub küllaltki mahukas Aafrika partituuride kogu. Seal on isegi üks Aafrika kunstmuusika kataloog, mille on koostanud Nigeeria päritoluga helilooja ja muusikaetnoloog Akin Euba. Kataloog kannab nimetust "Modern African Music".

Aafrikas komponeeritud ja Euroopas või Ameerikas selgeks õpitud teoste esiettekannete puhul on vägagi suur roll tulevikule orienteeritud kultuurisponsoritel. Ilma nende abi ja toetuseta oleksid Aafrika teoste ettekandmise võimalused võrdlemisi väikesed.

Kuidas kõlavad Aafrika kompositsioonid?

Natuke võõralt ja harjumatu, sageli meeldivalt, mõnikord ka naiivselt.

Tüüpilised Aafrika helilooja kujunemisprotsessile on nn. "teadmiste ja kogemuste reisid", mida võib märgata ka juba eelpool

mainitud Justinian Tamasuza puhul. Tema lapsepõlv Ugandas möödus kodukoha rituaalmuusika - laulude, tantsude ja loitsude - keskel. Siis õppis ta Belfastis kompositsiooni Lõuna-Aafrika päritolu helilooja Kevin Volansi juures, kes omakorda oli olnud Stockhauseni ja Mauricio Kageli õpilane. Tamasuza on oma helitöödes jäänud truuks kodupaiga Uganda helilaadidele ja rütmidele.

Kordused ja löökpillidepärased ("Percussionism") on Aafrika muusikale väga iseloomulikud. See on märgatav ka paljude sealsete heliloojate klaveristiilis. Aafrikalikul pianismil on mõnevõrra ühiseid jooni Bartéki ja Hindemithi juba 75 aastat tagasi kirjutatud teostega, milles klaverit käsitatakse kui ühte löökpillidest.

Sarnaselt USA-st pärit džässmuusikutele, aga ka printsipidele, milledele on üles ehitatud mõned Györgi Ligeti etiüüdid, on mitmed Musta Mandri kunstmuusikat loovad heliloojad klaverit käsitanud kui paljuhelilist rütmistrumenti. Nii on see näiteks gaanalase Gyimah Labi teoses "Dialects" ja nigeerlase Akin Euba palas "Scenes from traditional life". Györgi Ligeti poolt 80-ndatel aastatel oma teostes Aafrika polürütmika kasutamahakkamine on ainult üks näide erinevate kultuuride lähenemis- ja läbipõimumisprotsessist, mis on saanud väga iseloomulikuks meie lähiminekule ja tänapäevale.

Põhja-Aafrika islamimaades on tänaseks juba peale kasvanud teine generatsioon kunstmuusikat loovaid professionaale.

Praeguseks oma ansambli asutanud ja veerandtoonflöödi leiutanud 1924. aastal Kairos sündinud Gamal Abdel-Rahim on pärit samuti muusikute perekonnast. Enne Heidelbergi õppima sõitmist võitis ta klaveritunde saksa emigrandilt ja orientalistilt Hans Hickmannilt. Heidelbergis oli tema õpetajaks Thrasybulos Georgiades, kreeka rütmide ja Schuberti laulude spetsialist. Seejärel õppis ta Freiburgi kompositsiooni Hindemithi õpila@se Harald Genzmeri ja klaverit Edith Picht-Axenfeldi juures. Kodumaale naasnult sai temast Kairo konservatooriumi kompositsiooni-õppejõud.

Abdel-Rahimi helikeel on süntees araabialikust ja läänelikust muusikalisest

mõtlemisest. Tema Egiptuse rahvamuusikast läbipõimunud meloodika põhineb idamaistel laadidel (suurendatud sekundid, vähendatud kvardid), rütmikas on aga valdavad ebareeglipärased grupid (pentoolid, septoolid) ja vahelduv meetrum. Vormides tugineb Abdel-Rahim läänelikele traditsioonidele, eelistades sageli sonaadiprintsiipi. Erinevate pillide partiides esineb tihti ulatuslikke improvisatsioonilisi löike, mis on omased idamaade muusikapraktikale. Würzburgi Ülikooli saalis toimunud kontserdil, mis oli pühendatud 1988. aastal surnud Egiptuse helilooja Adel Shalaby mälestusele, kanti ette Abdel-Rahimi balletisüit "Hassan ja Naiima" ning "Sõja- ja võiduhümnid" löökpillidele, harfile ja kammeransamblikele.

Ka Kairost pärit noor egiptlane Sherif Mohie El Din, kes on õppinud Würzburgis Berthold Hummeli juures kompositsiooni, üritab oma loomingus ühendada kahelt erinevalt kultuurialalt pärinevad elemente. Nii on tema soololauludes vokaalpartii orientaalsete kõlaga, kuna klaverifaktuur tundub olevat samal ajal vägagi kesk-euroopalik. Nende laulude teemadeks on kaduv armastus, ajaliku elu õnn ja haiglas viibiva raskelt haige inimese väljakannatamatu teadmine lähenevatest surmast. Kui see inimene teda külastama tulevate sõprade juures endamisi mõtleb, nagu laulu lõpus on öeldud, et "nad näevad minu voodit kui hauda ja minu elu kui igavikku", siis kohtame siin jällegi seda pealpoolsuse perspektiivi, mis on tuntav ka Francis Bebey juures, kui ta oma sanzat raputades kõneleb esivanemate hingedega.

Produtsent Hans Hinrich Stahmer ei kavatse ka tulevikus lasta soiku jääda oma muusikalist arenguabi komponeerivale Aafrikale, vaid taotleb, et originaalsemad teosed jõuaksid erinevate festivalide kaudu järjest uute muusikasõpradeni. Tal on plaanis lähitulevikus Berliinis kirjastuse Neue Musik abil välja anda mitmed Aafrika heliloojate partituurid. See sari hakkab ilmuma nimetuse all "New African Music Project".

Ajakirjast "Das Orchester" tõlkinud

Aaro Pertmann

Ylioppilaskunnan Laulajat (YL)

Soome ja Eesti hünni viisilooja Fr. Pacius pani 1838 aluse Helsingi ülikooli üliõpilaste meeskoorile, mis tegutseb praegugi nime all *Akademiska Sångförenigen*. Soomekeelsete üliõpilaste osakaalu kasv viis sajandi lõpul keeleriidudeni. Lõpuks lahkusid soomlased AS-st ja löid P. I. Hannikainenil algatusel oma koori **Ylioppilaskunnan Laulajat**, mis on Soome vanim praeguseni tegutsev koor. Paljude välismaiste kontserdireiside ja lindistustega on koor saavutanud ülemaailmse maine. Esimese pikema kontsertreisi Kesk-Euroopasse tegi koor juba 30-ndail aastail. Nüüd on tema kontos paljude Euroopa-reiside kõrval ka 7 pikka ringsõitu mööda Põhja-Ameerikat ja kaks Kaug-Idas. Eestis on käidud alates 1911. aastast juba 11 korral.

YL repertuaar ulatub keskaegsest muusikast kõige modernsemani. Kodus ollakse ka kergemas žanris. Esiplaanil on ikka olnud Soome oma muusika. Viimastel aastatel on esitatud kõik Sibeliuse, Kuula ja Madetoja meeskoorilaulud, lisaks Rautavaara, Bergmani, Heiniö ja Kaupaise omad. Spetsiaalselt YL-le on laule kirjutanud mitte ainult soome heliloojad. Gustav Ernesaks on talle omistanud laulu "Sibeliuse ansambli jalamil" ja Veljo Tormis kantaadi "Incantatio maris aestuosi", mida YL oma seekordse 12. Eesti-matka ajal tutvustas ka siinsele publikule.

YL-i kontserdireisid Eestis

1. Tallinnas 6.-7. V 1911 kaks kontserti, dirigent Heikki Klemetti.

2. Narvas, Rakveres, Valgas, Tartus ja Tallinnas 13.-22. XII 1913 Viiburi ja Peterburi kaudu tulles koos üliõpilasvõimlemisrühmaga, kokku 6 kontserti, neist 2 Tallinnas, dirigent Toivo Muroma.

3. Tallinnas (2) ja Tartus 4.-5. V 1921. Dirigent Väinö Forsman.

4. Osavõtt üliõpilaspäevadest Tartus 20.-21. IX 1927. 2 kontserti ka Tallinnas, dirigent Väinö Forsman. (Vt. ML lk. 17 - toim.)

5. Sama 1929. a. septembris. Dirigent Arvi P. Pöijärvi.

6. Läbi Eesti Riiga 8.-13. X 1938. Üks kontsert Tallinnas, teine Tartus. Dirigent Martti Turunen.

7. Soome ametlik esindaja Eesti 100. juubelilaulupeol Tallinnas 24.-29. juunil 1969. 7 laulu välismaiste kooride ühiskontserdil

Estonia kontserdisaalis ja 2 laululaval suurkoori ees. Dirigent Ernsti Pohjola.

8. Leningrad-Riia kontserdireisi (2.-4. XII 1977) lõpul 1 kontsert Tartus, teine Tallinnas. Dirigent Heikki Peltola.

9. Reis Tallinna koori 104. aastapäeva tähistamise raames. 1 kontsert Matkamajas. Dirigent Matti Kemiläinen.

10. Esinemine Tallinna Matkamajas 30. IX ja Tartu Ülikooli aulas 1. X 1989. Dirigent Matti Hyökki.

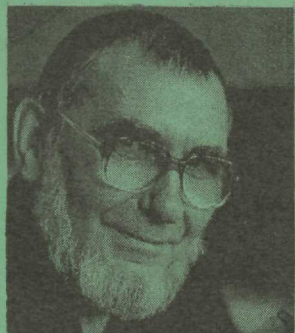
11. Osalemine laulupeol Tallinnas 29. VI -1. VII 1990. Kontsert Kaarli kirikus. Dirigent Matti Hyökki.

12. Kontserdid Tallinnas ja Tartus 28.-29. IX 1996. Dirigent Matti Hyökki.

Veljo Tormise "Incantatio maris aestuosi"

(Tormise mere loits)

Ylioppilaskunnan Laulajat (YL) ja *Orphei Drängar* (OD) tellisid Veljo Tormiselt selle heliteose ja Tormis pühendas selle neile. Teos kanti esimest korda ette nende kooride ühiskontserdil Tampere, Helsingis ja Upsalas k. a. aprillis. Tormis on kasutanud prof. Tuoma Pekkaneni tehtud "Kalevala" tõlget ladina keelde ja Karjala runosid Armas Lannise kogumikust.

Ylioppilaskunnan Laulajat (YL)
The Helsinki University Chorus
dirigent **Matti Hyökki**

KONTSERDID

*

Tallinnas Estonia kontserdisaalis
laupäeval, 28. 9. 1996 kell 18

*

Tartu Ülikooli aulas
pühapäeval, 29. 9. 1996 kell 14

Sõpruskoorid:

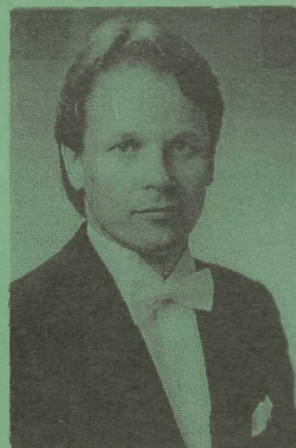
Tehnikaülikooli Akadeemiline Meeskoor (TAM),
Tartu Akadeemiline Meeskoor (TAM).

Matti Hyökki

YL-i esimesest dirigendist P. J. Hannikainenist peale on koori juhtinud Soome muusikaelu tuntud tegelased, nagu Heikki Klemetti, Selim Palmgren, Matti Turunen, Ernsti Pohjala. Nende hulka kuulub ka 1990. a. YL-i kunstiliseks juhiks valitud Martti Hyökki.

Ta on sündinud 1946. a. Õpinguid Sibeliuse Akadeemias alustas pianistina. Valmistus seal ka organistiks ja muusikaõpetajaks.

M. Hyökki on juhtinud nii mees-, sega- kui lastekoore. 1982. aastast on õpetanud Sibeliuse Akadeemias koorijuhtimist, töötanud 1992-95 Soome Rahvusoperi koori kapellmeistrina. On osalenud paljude rahvusvaheliste koorikonkursside žüriis.

Guinnessi rekord

Vanima praeguseni säilinud klaveri valmistas 1720. aastal Firenze Bartolomeo Christofori (1655-1731). Asub see Metropolitan Museumis New Yorgis.

Vabandus

Muusikalehe eelmise numbriga esilehkel on toimetuse süül eksitav viga: Gustav Ernesaksa kõrval on fotol Arne Viisimaa. Vabandame.

Peatoimetaja Mart Vainu. Korrespondent Aaro Pertmann. Väljaandja AS ASKARELL Kultuurkapitali toel. Telefon 6 313 182 või 437 711. Kirjad EE0034, Tallinn, pk. 996. Honorare saab kätte Narva mnt 5, II korrus, tuba 4.